

Tarkastusvaliokunta

Hallituksen vuosikertomus 2023

Valtiontalouden tarkastusviraston erilliskertomus eduskunnalle valtion vuoden 2023 tilinpäätöksen ja hallituksen vuosikertomuksen tarkastuksesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen vuosikertomus 2023 (K 2/2024 vp): Asia on saapunut tarkastusvaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty suureen valiokuntaan, perustuslakivaliokuntaan, ulkoasiainvaliokuntaan, valtiovarainvaliokuntaan, hallintovaliokuntaan, lakivaliokuntaan, liikenne- ja viestintävaliokuntaan, maa- ja metsätalousvaliokuntaan, puolustusvaliokuntaan, sivistysvaliokuntaan, sosiaali- ja terveystieteiden valiokuntaan, talousvaliokuntaan, tiedusteluvalvontavalio-
kuntaan, tulevaisuusvaliokuntaan, työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan ja ympäristövaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunnon määräaika: 20.9.2024.

Valtiontalouden tarkastusviraston erilliskertomus eduskunnalle valtion vuoden 2023 tilinpäätöksen ja hallituksen vuosikertomuksen tarkastuksesta (K 18/2024 vp): Asia on saapunut tarkastusvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Lausunnot

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:

- suuri valiokunta SuVL 6/2024 vp
- perustuslakivaliokunta PeVL 31/2024 vp
- ulkoasiainvaliokunta UaVL 5/2024 vp
- valtiovarainvaliokunta VaVL 3/2024 vp
- hallintovaliokunta HaVL 14/2024 vp
- lakivaliokunta LaVL 15/2024 vp
- liikenne- ja viestintävaliokunta LiVL 9/2024 vp
- maa- ja metsätalousvaliokunta MmVL 14/2024 vp
- puolustusvaliokunta PuVL 8/2024 vp
- sivistysvaliokunta SiVL 7/2024 vp
- sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta StVL 7/2024 vp
- talousvaliokunta TaVL 21/2024 vp
- tiedusteluvalvontavalio-
kunta TiVL 1/2024 vp
- tulevaisuusvaliokunta TuVL 4/2024 vp
- työelämä- ja tasa-arvovaliokunta TyVL 7/2024 vp

Valiokunnan mietintö TrVM 9/2024 vp

- ympäristövaliokunta YmVL 10/2024 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- johtava asiantuntija Peter Westersträhle, valtioneuvoston kanslia
- ulkoasiainneuvos, konsulipäällikkö Jussi Tanner, ulkoministeriö
- tiiminvetäjä Eili Andersson, ulkoministeriö
- valtioneuvoston controller Jaana Kuusisto, valtiovarainministeriö
- valtioneuvoston apulaiscontroller Esko Mustonen, valtiovarainministeriö
- erityisasiantuntija Atro Andersson, valtiovarainministeriö
- johtaja Henni Axelin, opetus- ja kulttuuriministeriö
- talousjohtaja Matti Hyytinen, maa- ja metsätalousministeriö
- tarkastuspäällikkö Sari Anttila, maa- ja metsätalousministeriö
- johtaja Jukka Nummikoski, työ- ja elinkeinoministeriö
- erityisasiantuntija Essi Lojander, työ- ja elinkeinoministeriö
- neuvotteleva virkamies Mikko Horko, sosiaali- ja terveysministeriö
- johtava asiantuntija Liisa Jokinen, sosiaali- ja terveysministeriö
- erityisasiantuntija Mikko Friipyöli, ympäristöministeriö
- johtaja Jaakko Eskola, Valtiontalouden tarkastusvirasto
- tarkastuspäällikkö Sari Hanhinen, Valtiontalouden tarkastusvirasto
- tarkastuspäällikkö Sebastian Seemer, Valtiontalouden tarkastusvirasto
- johtava tuloksellisuustarkastaja Sanna Ollila, Valtiontalouden tarkastusvirasto
- prosessinomistaja Tuuli Huhtilainen, Maahanmuuttovirasto
- controller Margit Ranta, Ruokavirasto
- apulaisjohtaja Tanja Wistbacka, Valtiokonttori
- johtaja Timo Kallio, Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskus
- apulaisjohtaja Kimmo Huovinen, Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus
- johtaja Elina Koskela, Barona
- toimitusjohtaja Elisa Vepsäläinen, Henkilöstöpalvelut Silkkitie Oy edustaen Attendoa
- asiantuntija, OTM Albert Mäkelä, Suomen Yrittäjät ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- valtioneuvoston kanslia
- ulkoministeriö
- oikeusministeriö
- puolustusministeriö
- valtiovarainministeriö
- opetus- ja kulttuuriministeriö
- maa- ja metsätalousministeriö
- liikenne- ja viestintäministeriö
- työ- ja elinkeinoministeriö
- sosiaali- ja terveysministeriö
- ympäristöministeriö
- Valtiontalouden tarkastusvirasto
- Valtiokonttori

Valiokunnan mietintö TrVM 9/2024 vp

- Pirkanmaan TE-toimisto
- Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto
- Uudenmaan TE-toimisto
- Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- Hyvinvointiala HALI ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Valtion vuoden 2023 tilinpäätöksen tarkastus

Valtiontalouden tarkastusviraston suorittamassa tilintarkastuksessa varmistetaan, että valtion talousarviota ja valtion taloudenhoitoa koskevia keskeisiä säännöksiä noudatetaan ja että valtion ja sen virastojen ja laitosten tuotoista, kuluista ja taloudellisesta asemasta raportoidaan oikeat ja riittävät tiedot. Tarkastusvirasto on tarkastanut hallituksen vuosikertomukseen sisältyvän valtion tilinpäätöksen varainhoitovuodelta 2023. Virasto toteaa erilliskertomuksessaan eduskunnalle K 18/2024 vp, että valtion tilinpäätöksen tilintarkastuksen perusteella valtion tilinpäätös vuodelta 2023 on laadittu sitä koskevien säännösten mukaisesti.

Tarkastusvirasto arvioi tarkastuksessaan vuosittain myös valtion talousarvion ja sitä koskevien keskeisten säännösten noudattamista. Varainhoitovuodelta 2023 virasto antoi ministeriöiden ja muiden kirjanpitoyksiköiden tilintarkastuksista yhteensä 61 tilintarkastuskertomusta. Kaikkiaan 13 kirjanpitoyksikössä todettiin virheellisiä menettelyitä, joiden katsottiin olevan vastoin valtion talousarviota ja sitä koskevia keskeisiä säännöksiä. Niistä sisällytettiin tilintarkastuskertomukseen kielteinen laillisuuskannanotto. Kielteisen laillisuuskannanoton saaneiden kirjanpitoyksiköiden määrä on kasvanut kahteen aikaisempaan vuoteen verrattuna. Kielteisistä laillisuuskannanotoista ei viraston mukaan kuitenkaan voi tehdä sitä johtopäätöstä, että valtion taloudenhoito ei täyttäisi sille asetettua laillisuusvaatimusta tai että kielteisen kannanoton taustalla olisi valtion varoihin kohdistuva väärinkäytös. Kielteistä laillisuuskannanottoa tulee kuitenkin aina pitää kyseisen viraston taloudenhoidon kannalta vakavana asiana.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tarkastusviraston suorittamassa tilintarkastuksessa olennaisuusraja on hyvin alhainen ja siten pieniinkin poikkeamiin kiinnitetään huomiota. Viraston mukaan tilintarkastuksessa pyritään aina tuomaan olennaiset havainnot tarkastettavan kirjanpitoyksikön tietoon mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Näin tarkastettava kirjanpitoyksikkö voi ryhtyä havaintojen perusteella toimenpiteisiin mahdollisimman pian. Kirjanpitoyksiköt voivat siten oikaista virheellisiä menettelytapoja tai talousarvion vastaisia tapahtumia jo tilikauden aikana ennen tilinpäätöksen hyväksymistä ja tilintarkastuskertomuksen antamista. Tarkastusviraston mukaan sen havaintoihin reagoidaan hallinnossa varsin hyvin ja virheet pyritään korjaamaan. Valiokunnan asiantuntijakuulemisen mukaan laillisuushuomautuksen saaneiden kirjanpitoyksiköiden määrän kasvua selittää osaltaan myös se, että talous- ja henkilöstöhallinnon prosesseja, tietojärjestelmiä ja kontrolleja kehitetään jatkuvasti, jolloin tarkastusten piiriin tulee uusia asioita.

Valiokunta on edellisen kerran käsitellyt valtion tilinpäätöksen tarkastusta mietinnössään Valtiontalouden tarkastusviraston vuosikertomuksesta 2023 (TrVM 2/2024 vp). Valiokunta toistaa

Valiokunnan mietintö TrVM 9/2024 vp

tässä huomionsa siitä, että valtion taloudenhoidon ja talousarvion noudattamisen tarkastus toimii hyvin, ja tarkastusten perusteella voidaan luottaa siihen, ettei tilinpäätöksissä ole merkittäviä puutteita ja että havaitut virheet myös pyritään korjaamaan.

Valtion taloushallinnon prosessit ja matkustusohjeistus

Valiokunta käsittelee omana asianaan Valtiontalouden tarkastusviraston taloudenhoitoa kevästistuntokaudella 2021. Taustalla tässä olivat pääjohtajan toiminnasta ja viraston taloudenhoidosta julkisuudessa esitetyt epäilykset. Valiokunnan selvityksen kohteena olivat sisäinen valvonta ja hyvän hallinnon periaatteet sekä näitä koskevien säännösten noudattaminen tarkastusviraston taloudenhoidossa. Valiokunta perehtyi selvityksessään koko valtionhallinnon taloushallintoa ja sisäistä valvontaa koskevaan ohjeistukseen ja määräyksiin, sillä tarkastusviraston taloushallinnon prosessit ja kontrollit perustuvat valtionhallinnossa yleisesti noudatettaviin säännöksiin ja ohjeisiin. Asian käsittelyssä korostui erityisesti viraston pääjohtajan asema päätöksenteossa. Esimerkiksi viraston pääjohtajan matkasuunnitelmien sekä matka- ja kululaskujen hyväksyntä on käytännössä aina ollut pääjohtajan alaisella.

Valiokunta korostaa mietinnössään TrVM 2/2021 vp, että niin sanotun yksi yli yhden -periaatteen noudattamisella voidaan turvata hyvän hallintotavan noudattaminen. Tämä tarkoittaa päätöksen hyväksyttämistä päätöksen tekevän henkilön esihenkilöllä. Valtion virastojen ja laitosten ylimmän johdon yläpuolella ei kuitenkaan ole tahoa, jolle tämän tehtävän voisi osoittaa. Valiokunnan mietinnön pohjalta eduskunta hyväksyi seuraavan lausuman EK 22/2021 vp — O 4/2021 vp — TrVM 2/2021 vp: *Valiokunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin ja selvittää, kuinka niin sanotun yksi yli yhden -periaatteen toteutumista voidaan edistää koko valtionhallinnossa. Valiokunta pitää tärkeänä selvittää menettelytapaa, jolla sisäisen tarkastuksen ja myös Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskuksen havaitsemista, valtion viraston tai laitoksen ylintä johtoa koskevista epäkohdista voitaisiin ilmoittaa kyseisen viraston tai laitoksen operatiivisesta johdosta riippumattomalle taholle. Myös ulkoisen tarkastajan tiedonsaannista tulee tässä yhteydessä huolehtia.*

Valiokunta on kuullut asiantuntijoita ja pyytänyt lisäksi kaikilta ministeriöiltä kirjalliset lausunnot edellä mainitun lausuman toteutumisesta käsitellessään hallituksen vuosikertomusta vuodelta 2023. Valiokunta kiinnittää tässä yhteydessä huomiota siihen, että aika ajoin julkisuuteen tulee tietoja valtionhallinnossa ilmenneistä valtion varojen väärinkäytöksistä. Valiokunta on pyytänyt ministeriöitä tästä näkökulmasta arvioimaan myös sitä, kuinka hyvin olemassa oleva ohjeistus, sisäiset kontrollit ja valvonta toimivat ministeriöissä ja niiden hallinnonalan virastoissa ja laitoksissa ja millaisia kehittämistarpeita näissä on.

Ministeriöiden toimittamissa lausunnoissa käydään keskeisiltä osin läpi kunkin ministeriön taloushallinnon prosesseihin ja kontroleihin liittyvä ohjeistus ja käytännöt. Valtiokonttori ohjaa valtion kirjanpitoyksiköitä (ministeriöt, virastot ja laitokset) taloushallinnon prosesseissa sekä niihin sisältyvissä kontroleissa antamalla määräyksiä ja ohjeita. Viimeisin Valtiokonttorin määräys taloussäännöstä on tullut voimaan 1.1.2024 (VK/75616/00.00.00.01/2023). Virastokohtaisia määräyksiä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä annetaan virastojen työjärjestyksissä ja taloussäännöissä sekä muissa dokumenteissa, kuten esimerkiksi matkustussäännöissä.

Valiokunnan mietintö TrVM 9/2024 vp

Taloussääntö sisältää suunnittelu- ja seurantaprosessit sekä niitä koskevat sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan menettelyt. Taloussääntö on Valtiokonttorin määräyksen mukaan päivitettävä aina, kun siihen on aihetta talouden ja toiminnan sisällössä ja laadussa sekä niihin sisältyvissä riskeissä tapahtuneiden muutosten takia, esimerkiksi digitalisoitaessa taloushallintoa. Valtiokonttorin määräyksen mukaisesti taloussäännön tulee myös sisältää toimintatavat ja menettelyt, mikäli taloudenhoidossa havaitaan virheitä tai väärinkäytöksiä. Se, kenelle havainnon tekijän tulee ilmoitus kirjanpitoyksikössä tehdä, on taloussäännössä määrättävä henkilötasolla. Jos kirjanpitoyksikössä on sisäinen tarkastus, tulee väärinkäytöksiä ja virheitä koskevat ilmoitukset toimittaa myös sisäisen tarkastuksen tietoon. Määräyksillä varmistetaan, että havainnoista ilmoitetaan ja että ilmoituksiin reagoidaan asianmukaisesti.

Valiokunnan saamien lausuntojen mukaan taloushallinnon prosesseja ja kontroleja kehitetään kirjanpitoyksiköissä sisäisen tarkastuksen havaintojen ja Valtiontalouden tarkastusviraston tilin-tarkastushavaintojen perusteella. Ministeriöiden lausunnoissa tuodaan esiin myös Valtiontalouden tarkastusvirastosta annetun lain (676/2000) 16 §:n mukainen ilmoitusvelvollisuus havaituista väärinkäytöksistä tarkastusvirastolle. Mainitun lain 16 §:n mukaan valtion viranomaisen, laitoksen, liikelaitoksen ja valtion rahaston on salassapitosäännösten estämättä ilmoitettava viipymättä toiminnassaan tehdystä, sen hoitamiin tai vastattavina oleviin varoihin tai omaisuuteen kohdistuneesta väärinkäytöksestä tarkastusvirastolle. Tarkastusvirasto on laatinut ilmoitusvelvollisille ohjeen väärinkäytösilmoitusten laadinnasta. Ohjeen mukaan väärinkäytöstä koskeva ilmoitus tulee tehdä tarkastusvirastolle viivytyksettä väärinkäytöksen tultua ilmoitusvelvollisen tietoon.

Valiokunta kiinnittää tässä yhteydessä huomiota siihen, että valiokunnan asiantuntijakuulemisten mukaan ilmoituksia tarkastusvirastolle tehdään hyvin vähän. Tästä huolimatta julkisuuteen nousee toisinaan tietoja valtion varojen väärinkäytöksistä, joista ei välttämättä ole ilmoitettu tarkastusvirastolle. Valiokunta korostaa, että ilmoitusvelvollisuutta tulee noudattaa. Ilmoitus tulee myös tehdä viipymättä asian tultua tietoon, eikä asiassa saa jäädä odottamaan poliisitutkinnan tulosta, syyttäjän ratkaisua tai tuomioistuimen päätöstä.

Valiokunnan ministeriöiltä saamien lausuntojen mukaan taloushallinnon prosesseja ja kontroleja koskeva ohjeistus ja normit ovat pääosin riittäviä ja annettuja määräyksiä myös noudatetaan. Lausuntojen mukaan yksi yli yhden -periaate toteutuu sekä ministeriöissä että hallinnonalan virastoissa pääsääntöisesti asianmukaisesti. Osassa lausuntoja kiinnitetään toisaalta huomiota siihen, että mikäli havainto koskisi kansliapäällikköä, ei ole tahoa, jolle tieto tai käsittely yksi yli yhden -periaatteella siirtyisi. Nykyinen lainsäädäntö ei myöskään mahdollista ministeriön kansliapäällikköä koskevan valvonta- ja hyväksyntävastuun siirtämistä ulkopuoliselle toimijalle tai toiselle tilivirastolle. Osa ministeriöistä kertoo lausunnossaan käytännöstä, jonka mukaan ministeriössä huolehditaan siitä, että tieto aina siirtyy suoran esihenkilösuhteen lisäksi organisaatioissa tahoille, jotka ovat riippumattomia esihenkilö-alaisuudesta. Ilmoitukset tulee esimerkiksi osoittaa talousjohtajalle, hallintojohtajalle ja sisäisen tarkastuksen yksikköön. Valiokunta pitää tätä toimintatapaa kannatettavana.

Ministeriöt nostavat lausunnoissaan esiin myös ilmoittajansuojelulain (1171/2022) mukaisen sisäisen ilmoituskanavan käyttöönoton valtionhallinnossa vuoden 2023 alusta. Palvelu on otettu käyttöön kaikkiaan 55 valtionhallinnon organisaatiossa. Ilmoituksia ei kuitenkaan vielä ole juu-

Valiokunnan mietintö TrVM 9/2024 vp

rikaan tullut, joten kokemukset sisäisestä ilmoituskanavasta ja sen toimivuudesta ovat vähäisiä. Valiokunta katsoo, että valtionhallinnon sisäisiä väärinkäytöksiä koskevan ilmoituskanavapalvelun käytännön toimintaa on syytä seurata ja kerätä kokemuksia sisäisen ilmoituskanavan toimivuudesta väärinkäytösten ehkäisemiseksi.

Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskus

Valiokunnan mietinnössä TrVM 2/2021 vp kiinnitetään huomiota myös valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskuksen (Palkeet) tiedonsaantiin. Palkeet tuottaa valtion virastoille ja laitoksille sekä talousarvion ulkopuolella oleville valtion rahastoille talous- ja henkilöstöhallinnon palveluita, jotka Valtiokonttori on määrännyt talousarviolain 12 b §:n nojalla palvelukeskuksen tehtäväksi ja vastuulle. Palkeet vastaa määräyksen mukaisesti valtion yhteisistä talous- ja henkilöstöhallinnon tietojärjestelmistä sekä niiden kontrolleista, käyttövaltuushallinnasta ja tuotantoprosessien automatisoinnista. Valtiontalouden tarkastusvirasto puolestaan suorittaa keskitetysti näiden yhteisten prosessien tarkastukset. Virastot ja laitokset voivat niin sanottujen peruspalveluiden lisäksi hankkia Palkeilta myös lisäpalveluita tarpeidensa mukaan.

Palvelukeskus tuo tehtävänsä mukaisesti esiin havaitsemansa puutteet ja muistuttaa virastoja hyvän hallinnon periaatteiden noudattamisesta. Palvelukeskuksen antamat suositukset eivät kuitenkaan ole velvoittavia, ja kukin kirjanpitoyksikkö päättää itsenäisesti menojen hyväksymisestä. Palvelukeskuksen tehtäviin ei myöskään kuulu esimerkiksi matka- ja kululaskujen tarkoituksenmukaisuuden harkinta vaan se on kirjanpitoyksiköiden itsensä vastuulla. Palkeet huolehtii ja valvoo, että menot ja palkat on maksettu oikean määräisinä ja kirjattu kirjanpitoon oikein. Palkeet myös tarkastaa ja valvoo, että laskut on asiatarkastettu ja hyväksytty kirjanpitoyksikön taloussäännön ja siitä annettujen määräysten mukaisesti.

Kirjanpitoyksiköiden käytännöissä ja tulkinnoissa on valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan kuitenkin edelleen eroja, jotka ajoittain voivat aiheuttaa haasteita taloushallinnon prosessien yhdenmukaiseen toteuttamiseen. Ratkaisuna tähän asiantuntijat ehdottavat prosessien yhtenäistämistä ja vahvempaa ohjausta, jotta Palkeiden keskitetyt taloushallinnon palvelut voitaisiin tuottaa tehokkaammin. Asiantuntijat ehdottavat Palkeille myös laajempaa toimivaltaa sen havaitsemien säännösten vastaisten toimien ja väärinkäytösten korjaamiseksi.

Valtiontalouden tarkastusviraston arvion mukaan talous- ja henkilöstöhallinnon keskittäminen Palkeisiin on parantanut taloushallinnon prosessien laatua ja tehokkuutta (laki Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskuksesta 179/2019). Tarkastusvirasto pitää tärkeänä sitä, että Palkeiden mahdollisuutta ilmoittaa havaitsemistaan epäkohdista valtiovarainministeriölle ja Valtiokonttorille parannetaan edelleen. Palkeilla ei ole toimivaltaa estää säännösten vastaisten menojen maksamista vastoin asianomaisen viraston päätöstä maksusta. Valiokunta katsoo, että valtion taloushallintoa ohjaavien tahojen eli valtiovarainministeriön ja Valtiokonttorin yhteistyötä Palkeiden kanssa tulisi edelleen tiivistää, jotta havaittuihin epäkohtiin ja epäyhtenäisiin käytäntöihin voidaan puuttua viipymättä. Valiokunta pitää tärkeänä, että valtiovarainministeriö selvittää millä edellytyksillä Palkeiden asemaa voidaan vahvistaa.

Valiokunnan mietintö TrVM 9/2024 vp

Tehtäväkuvat ja käyttöoikeudet

Merkittävä osa väärinkäytöksistä aiheutuu valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan liian laajoista tehtäväkuvista ja käyttöoikeuksista, jotka mahdollistavat ohjeiden ja säännösten vastaisen toiminnan. Virhe- ja väärinkäytösriskejä voidaan tehokkaasti ennaltaehkäistä toimenkuvien riittävällä eriyttämisellä sekä rajaamalla käyttöoikeudet digitaalisessa ympäristössä toimenkuvien mukaisesti. Henkilötason käyttöoikeuksia voidaan esimerkiksi rajata siten, että menon asiattarkastaminen ja hyväksyminen on tehtävä eri käyttäjätunnuksilla.

Tiedonhallintalain (906/2019) 16 §:n mukaan tietojärjestelmästä vastuussa olevan viranomaisen on määriteltävä tietojärjestelmän käyttöoikeudet. Käyttöoikeudet on määriteltävä käyttäjän tehtäviin liittyvien käyttötarpeiden mukaan, ja ne on pidettävä ajantasaisina. Palkeet vastaa Valtiokonttorin määräyksen mukaisesti siitä, etteivät samalle henkilölle annettavat käyttöoikeusroolit muodosta vaarallista työyhdistelmää. Palkeissa on määritelty kontrolleja palveluprosessien sisäisen valvonnan toteuttamiseksi noin 180 kpl, joiden lisäksi järjestelmiin on rakennettu mittava määrä automaattisia kontrolleja. Näiden kontrollipisteiden avulla pyritään eliminoimaan väärinkäytösriskejä ja olennaisen virheellisuuden riskejä. Kontrolleilla ei kuitenkaan valvota palveluprosesseissa käsiteltävien dokumenttien ja tositteiden sisältöä, vaan taloushallinnon prosesseja ja niihin liittyvien väärinkäytösten mahdollisuutta.

Valiokunta toistaa tässä aiemmin sanomansa (TrVM 2/2021 vp) siitä, että sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan sekä hyvän hallintotavan noudattamisen näkökulmasta toimivat kontrollijärjestelyt ja tehtävien organisointi ovat erittäin tärkeitä. Hyväksymisketjussa olisi hyvä olla useampi henkilö siten, että esimerkiksi matkamääräyksen antaminen ja matkalaskun hyväksyntä olisivat eri henkilöiden vastuulla. Näin hyväksyntä ei olisi vain yhden henkilön vastuulla. Liian laajoja tehtäväkuvia tulee myös välttää.

Sisäinen valvonta

Sisäinen valvonta osaltaan turvaa hyvän hallinnon periaatteiden noudattamista. Valtiokonttorin kirjanpitoyksiköille (eli ministeriöille, virastoille ja laitoksille), talousarvion ulkopuolisille valtion rahastoille sekä Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskus Palkeille antamat määräykset ja ohjeet sisältävät myös sisäisen valvonnan näkökulman. Valtiovarain controller -toiminto puolestaan on laatinut sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tueksi erilaisia työkaluja ja ohjeita. Uusin ohjeistus on julkaistu 1.10.2024, ja se sisältää muun muassa päivitetyn kehikon sisäisen valvonnan tilan arviointiin. Ohjeistus auttaa sisäisen valvonnan konkreettisessa järjestämisessä.

Talousarvioasetuksen 70 §:n mukaisesti kirjanpitoyksiköissä tulee järjestää sisäinen tarkastus, jos siihen on perusteltua tarvetta 69 ja 69 a §:ssä edellytettyjen sisäisen valvonnan menettelyjen johdosta. Viraston tai laitoksen ylin johto kuitenkin päättää itsenäisesti, kuinka sisäinen tarkastus järjestetään. Näin ollen sisäistä tarkastusta ei ole järjestetty kaikissa kirjanpitoyksiköissä. Sisäinen tarkastus voidaan toteuttaa myös ostopalveluna. Niissä tapauksissa, joissa sisäinen tarkastus on järjestetty, sisäisen tarkastuksen vuosisuunnitelmista yleensä tiedotetaan myös tarkastusvirastoa. Valiokunta toteaa mietinnössään TrVM 2/2021 vp, että sisäisen valvonnan haasteena on se, että osaaminen valtionhallinnossa on ohutta. Usein sisäisen valvonnan kehittäminen ja sen onnis-

Valiokunnan mietintö TrVM 9/2024 vp

tumisen seuranta on virastotasolla yhden tai muutaman henkilön vastuulla, mikä on omiaan lisäämään toimintaan liittyviä riskejä. Erityisesti merkittäviä toiminnallisia uudistuksia tehtäessä tai organisaatioita uudistettaessa sisäisen valvonnan osaaminen korostuu. Sama huomio toistuu valiokunnan tätä mietintöä valmistellessaan saamissa asiantuntijalausunnoissa. Sisäisen valvonnan osalta säädökset ovat yli 20 vuotta vanhoja, joten niitä olisi valiokunnan mielestä tärkeä ajantasaistaa. Sisäisen tarkastuksen tehokasta järjestämistä tulisi myös käsitellä yhtäaikaaisesti muun sisäisen valvonnan kehittämisen yhteydessä.

Valiokunta pitää hyvänä valtiovarainministeriössä tehtyä jatkuvaa kehittämistyötä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan kehittämiseksi. Valtiovarainministeriössä on esimerkiksi käynnissä EU:n rahoittama ja OECD:n tukema sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan kehittämishanke (Supporting Development of the Internal Control and Risk Management Framework in Finland). Hankkeessa tuotetaan analyysi sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan nykytilasta, suositus sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan strategisen tason ohjauksesta ja sen toimeenpanosta, suositus sisäisen valvonnan säädösperustasta ja sen kehittämisestä, systemaattinen riskienarvioinnin menetelmäkuvaus sekä seurannan ja arvioinnin viitekehys. Valiokunta on käsitellyt riskienhallinnan kehittämistä laajemmin mietinnössään hallituksen vuosikertomuksesta 2022 (TrVM 5/2022 vp).

Elintarvikemarkkinavaltuutetun toiminta

Tätä mietintöä valmistellessaan valiokunta on perehtynyt Ruokaviraston yhteydessä toimivan itsenäisen ja riippumattoman Elintarvikemarkkinavaltuutetun toiminnassa vuosina 2021—2023 havaittuihin epäkohtiin. Elintarvikemarkkinalain (1121/2018) 5 §:n mukaan elintarvikemarkkinoiden toimivuuden parantamiseksi, markkinoiden seuraamiseksi ja hyvien liiketapojen vastaisen käytäntöjen estämiseksi Ruokaviraston yhteydessä on elintarvikemarkkinavaltuutettu. Valtuutetun nimittää valtioneuvosto, ja valtuutettu on toiminnassaan itsenäinen ja riippumaton.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan huoli valtuutetun toimiston taloudenhallinnasta hankintoihin ja virkamatkoihin liittyen nousi Ruokavirastossa esiin ensimmäisen kerran vuonna 2021. Tilanteesta keskusteltiin tuolloin myös valtuutetun nimittäneen maa- ja metsätalousministeriön kanssa. Asian käsittelyä jatkettiin Ruokavirastossa yhdessä ministeriön kanssa vuosina 2021 ja 2022 saatujen uusien huoli-ilmoitusten pohjalta. Tämän lisäksi Ruokavirasto on keskustellut useassa yhteydessä valtuutetun kanssa ja pyytänyt valtuutetulta selvityksiä muun muassa matkalaskuista vuoden 2023 aikana. Saadut selvitykset eivät olleet riittäviä, joten Ruokavirasto teki valtuutetun toiminnasta tutkintapyynnön poliisille marraskuussa 2023. Asian selvittämistä ja väärinkäytöksiin puuttumista on valiokunnan tietojen mukaan vaikeuttanut merkittävästi se, ettei Ruokavirastolla ole työntäjän asemaa suhteessa valtuutettuun.

Valtioneuvosto on nimittänyt elintarvikemarkkinavaltuutetun, joten Ruokaviraston tekemän tutkintapyynnön jälkeen maa- ja metsätalousministeriö on huolehtinut asian virkamiesoikeudellisten toimenpiteiden valmistelusta ja toimeenpanosta. Ministeriö on asian tutkimisen jälkeen joulukuussa 2023 käynnistänyt virkamieslain 66 §:n mukaisen kuulemismenettelyn, jonka seurauksena ministeriö on 17.1.2024 tehnyt päätöksen elintarvikemarkkinavaltuutetun virantoimituksesta pidättämisestä. Uusi elintarvikemarkkinavaltuutettu aloitti viisi vuotta kestävänsä kautensa syyskuussa 2024.

Valiokunnan mietintö TrVM 9/2024 vp

Valiokunnan saaman tiedon mukaan Ruokavirasto oli selvityksensä aikana yhteydessä myös Valtiontalouden tarkastusvirastoon, josta neuvottiin, että vastuu asiassa kuuluu maa- ja metsätalousministeriölle. Ruokavirasto kokee, että se ei saanut asian selvittämisessä riittävästi apua ja tukea ministeriöstä eikä tarkastusvirastosta. Valiokunta katsoo, että tarkastusviraston roolin tulee olla selkeä ja sen tulee reagoida sille ilmoitettuihin epäkohtiin.

Asetusta elintarvikemarkkinavaltuutetun toimistosta on sittemmin päivitetty. Elintarvikemarkkinavaltuutetun tulee noudattaa toiminnan ja talouden suunnittelussa ja raportoinnissa sekä toimiston yleishallinnon, taloushallinnon ja henkilöstöhallinnon hoitamisessa Ruokaviraston ohjeita ja aikatauluja (Valtioneuvoston asetus elintarvikemarkkinavaltuutetun toimistosta 214/2023, 6 §). Valiokunta pitää täsmennystä erittäin tarpeellisena. Tässä yhteydessä valiokunta toteaa myös, että se pitää valitettavana tilannetta, johon Ruokavirastossa jouduttiin sen yrittäessä selvittää ja puuttua havaitsemiinsa väärinkäytöksiin.

Saamansa selvityksen perusteella valiokunta katsoo, että erillisviranomaisen toiminta tulee rinnastaa valtion virastojen toimintaan myös viranomaisen johtajan osalta. Erityisesti kokonaan uuden viranomaisen tai viranomaistoiminnan ollessa kyseessä on tarpeen entistä tarkemmin kiinnittää huomiota siihen, että toiminnan ohjaus- ja valvontaprosessit toimivat toiminnon perustamisesta lähtien, eikä katvealueita pääse jäämään minkään toiminnan osalta. Tähän näkökohtaan on valiokunnan mielestä syytä kiinnittää huomiota myös jo olemassa olevien itsenäisten ja riippumattomien valtion toimintojen osalta.

Vuoden 2024 aikana julkisuuteen on noussut myös työ- ja elinkeinoministeriön ohjauksessa olevan Business Finlandin edeltäjän Finpro Oy:n Yhdysvaltojen toimiston vuosille 2011—2017 (4,4 miljoonaa euroa) ja Finpro Oy:n Kiinan tytäryhtiön vuosille 2017—2018 (noin miljoona euroa) ajoittuvia väärinkäytösepäilyjä. Edellä olevan perusteella valiokunta katsoo, että eduskunnan hyväksymä lausuma yksi yli yhden -periaatteesta EK 22/2021 vp — O 4/2021 vp — TrVM 2/2021 vp on edelleen aiheellista säilyttää.

Valtion matkustusohjeistuksen yhtenäisyys

Valtion virkamatkustuksen ohjaus on hajautunut usealle eri toimijalle ja sen seurauksena ohjeistusta annetaan usealta taholta. Mietinnössään Valtiontalouden tarkastusviraston taloushoidosta TrVM 2/2021 vp valiokunta katsoo, että virkamatkustamisen ohjausta ja seurantaa on tarpeen kehittää ja selkiyttää. Valiokunta katsoo myös, että matkustamista koskevia ohjeita tulee kaikilta osin pystyä noudattamaan. Valiokunta nostaa mietinnössään esiin pitkään tiedossa olleet virkamatkoista kertyviin etuihin liittyvät ongelmat. Etujen käyttöä ja niiden käytöstä annettua ohjeistusta ei kyetä valvomaan. Näin ollen on epäselvää, ovatko mahdolliset kanta-asiakaspisteet jääneet käyttämättä tai onko niitä käytetty ohjeiden vastaisesti yksityisiin tarkoituksiin.

Eduskunta hyväksyi valiokunnan mietinnön pohjalta seuraavan lausuman EK 22/2021 vp — O 4/2021 vp — TrVM 2/2021 vp: *Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin valtionhallinnon matkustamiseen liittyvän ohjeistuksen selkeyttämiseksi ja yhdenmukaistamiseksi. Ohjauksen ja neuvonnan riittävydestä sekä ohjeistuksen noudattamisen valvonnasta tulee myös huolehtia. Yksittäisenä kysymyksenä tulee selvittää, miten virkamatkoista kertyvien kanta-asiakkuusetujen käyttöä pitäisi ohjeistaa niin, että käytännöt olisivat yhdenmukaisia, selkeitä ja nou-*

Valiokunnan mietintö TrVM 9/2024 vp

datettavissa. Hallituksen tulee lisäksi tehdä kokonaisarviointi siitä, tuoko virkamiehelle annettu suositus tehdä henkilökohtainen kanta-asiakkuussopimus lentoyhtiön kanssa valtion virkamatkustukseen riittäviä taloudellisia tai muita olennaisia hyötyjä, jotta sen säilyttäminen tiedossa olevista ongelmista huolimatta olisi jatkossakin perusteltu.

Valiokunta on pyytänyt kaikilta ministeriöiltä kirjallisen lausunnon edellä mainitun lausuman toteutumisesta. Lausuntojen mukaan valtion matkustusohjeistusta pidetään selkeänä ja kattavana. Valtiovarainministeriö vastaa valtion matkahallinnon yleisestä ohjauksesta ja kehittämisestä. Valtiovarainministeriö on laatinut ohjeen virkamatkustamisesta (Valtion matkustussääntö 2024) ja kanta-asiakasohjelmien hyödyntämisestä sekä Valtion matkustusstrategian. Nämä ohjeistukset on myös pääosin sisällytetty Valtioneuvoston matkustusohjeeseen. Valtioneuvoston matkustusohje täydentää ja kokoaa yhteen virkamatkustamisesta annettuja sääntöjä sekä ohjeita. Sen tarkoituksena on varmistaa, että ministeriöissä noudatetaan yhdenmukaisia matkustamiskäytäntöjä. Kukin ministeriö ja sen alaisuudessa toimivat virastot vastaavat omalta osaltaan matkustuksen ja sen hallinnoinnin ohjauksesta.

Valtiokonttorin antamat ohjeet taloussäännön laatisesta ja päivittämisestä koskevat myös matkustusmenoja. Valtiokonttori on lisäksi antanut ohjeet matkasuunnitelman ja matkalaskun käsittelystä. Verohallinto puolestaan on antanut ohjeen työmatkakustannusten korvauksista, minkä lisäksi se tekee vuosittain päätökset verovapaista matkakustannusten korvauksista. Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskus Palkeet tarkastaa matkalaskut ennen niiden hyväksymistä kirjanpitoyksiköissä. Tarkastuksessa varmistetaan, että matka on tehty valtion matkustussäännön, valtioneuvoston matkustusohjeen sekä kunkin ministeriön tai viraston oman ohjeistuksen mukaisesti.

Kirjanpitoyksiköissä matkasuunnitelmien laadinta ja suunnitelmien käsittely on keskeinen vaihe matkalaskujen hyväksymisprosessissa. Matkasuunnitelmasta tulee ilmetä matkan tarkoitus, sen liittyminen työtehtäviin, toteutustapa ja matkan arvioidut kustannukset. Suunnitelman hyväksymisen myötä syntyy matkamääräys. Valtiokonttorin määräyksen (VK/75616/00.00.00.01/2023) mukaan kirjanpitoyksikön taloussäännössä on määrättävä erityisesti viraston ylimmän johdon matkamääräysten ja matkalaskujen hyväksymisestä.

Valtiovarainministeriö on valiokunnan mietinnön TrVM 2/2021 vp valmistuttua vuonna 2021 ohjeistanut ministeriöitä virastojen päälliköiden matkustuksen seurannasta. Virastojen päälliköiden matka- ja kululaskuista raportoidaan ministeriöille kaksi kertaa vuodessa. Esimerkiksi oikeusministeriö toteaa lausunnossaan, että seurannan vakiinnuttua matka- ja kululaskujen asianmukaisuus on parantunut ja korjausta vaativat havainnot ovat vähentyneet. Valiokunta pitää puolivuositista raportointia hyvänä ja kannatettavana käytäntönä.

Valiokunnan ministeriöiltä saamien lausuntojen mukaan Valtioneuvoston matkustusohje on hyvä ohje matkustuksen yhdenmukaistamiseen ja ohjaamiseen. Ohjetta pidetään kattavana ja selkeänä ja se on kaikkien matkustajien ja matkanvaraajien helposti saatavilla. Ministeriöiden oman arvion mukaan matkustuksen ohjeistuksen noudattamisen valvonta on ministeriöissä pääsääntöisesti hyvin hoidettu. Toisaalta esimerkiksi opetus- ja kulttuuriministeriö tuo lausunnossaan esiin tarpeen edelleen yhdenmukaistaa käytäntöjä ministeriöissä. Ministeriön lausunnossa todetaan, että ohjeiden moninaisuus johtuu siitä, että asiaan liittyvät ohjausvastuut jakautuvat usealle eri

Valiokunnan mietintö TrVM 9/2024 vp

toimijalle. Ohjeistuksen, sääntöjen ja toimintatapojen runsas määrä ja osittainen päällekkäisyys saattavat vaikeuttaa tiedon löytämistä ja hahmottamista. Tämä korostaa ministeriön mukaan tarvetta edelleen kiinnittää huomiota valtionhallinnon matkustukseen liittyvän ohjeistuksen yhdenmukaisuuteen. Valtioneuvoston kanslian lausunnossa nostetaan puolestaan esiin oikeuskanslerin ratkaisu (OKV/1091/10/2023-OKV-2) pääministerin matkalaskua koskevaan kanteluun ja tuodaan esiin tarve yhtenäistää ministereiden matkamääräysten antamiseen liittyviä käytäntöjä. Ministereiden matkamääräysten antamista koskevissa käytännöissä on vaihtelua ministeriöittäin. Edellä olevan perusteella valiokunta katsoo, että eduskunnan lausuma (EK 22/2021 vp) valtionhallinnon matkustamiseen liittyvän ohjeistuksen selkiyttämistä ja yhdenmukaistamisesta on edelleen ajankohtainen.

Kanta-asiakasohjelmat

Ministeriöiden lausunnoissa tuodaan esiin kanta-asiakaspisteiden käytön valvonnan haasteellisuus, mikä liittyy kanta-asiakasohjelmien sääntöihin eikä niinkään valtion ohjeistukseen. Ohjelmat on suunnattu henkilöille, ei organisaatioille, ja pisteitä väistämättä myös vanhenee. Kanta-asiakasjärjestelmiä pidetään kuitenkin yleisesti tarkoituksenmukaisina erityisesti paljon matkustavien kohdalla. Valtiokonttori teki tammikuussa 2022 selvityksen valtion virkamatkustamisen volyymeistä ja taloudellisista sekä muista hyödyistä lentoyhtiöiden kanta-asiakkuussopimuksissa. Tehdyn selvityksen perusteella paljon matkustavat hyötyvät kanta-asiakkuudesta matkustuksen sujuvuuteen liittyen. Esimerkiksi nopeutettu turvatarkastus ja lähtöselvitys sekä lounge-tilojen käyttömahdollisuus odotustiloina ovat hyötyjä, jotka lisäävät matkustusmukavuutta ja edistävät virkamatkojen tehokasta toteuttamista.

Valiokunta pitää kanta-asiakasohjelmien hyödyistä laadittua selvitystä riittävänä ja etuohjelmia perusteltuina edellä esitettyjen näkökohtien perusteella. Näin ollen valiokunta ehdottaa, että eduskunnan hyväksymä valtion matkustusohjeistusta koskeva lausuma poistetaan ja että eduskunta hyväksyy seuraavan kannanoton: *Eduskunta edellyttää, että hallitus jatkaa toimenpiteitä valtionhallinnon matkustamiseen liittyvän ohjeistuksen selkeyttämiseksi ja yhdenmukaistamiseksi. Ohjauksen ja neuvonnan riittävydestä sekä ohjeistuksen noudattamisen valvonnasta tulee myös huolehtia.*

Lopuksi valiokunta toteaa, että se pitää erittäin valitettavana viime vuosina julkisuuteen nousseita valtion varojen väärinkäytöksiä ja väärinkäytösepäilyjä. Tapausten myötä kansalaisten luottamus julkiseen hallintoon on vaarantunut. Valiokunnan saamien selvitysten mukaan taloushallinnon prosessit ja kontrollit on valtionhallinnossa järjestetty noudattaen voimassa olevaa ohjeistusta. Sisäisen valvonnan järjestämisessä on kuitenkin edelleen kehittämistarpeita. On myös tärkeää huomata, että taloushallinnon prosesseihin sisältyvät kontrollit eivät saa olla muodollisuus, vaan niiden tulee olla aitoja. Valiokunta korostaa, että toimijoiden tulee tunnistaa vastuunsa ja roolinsa epäkohtien ilmetessä ja myös ryhtyä asianmukaisiin toimenpiteisiin. Toisaalta tulee välttää tilannetta, jossa valvonnan tuoma lisähyöty on pienempi kuin siitä aiheutuvat kustannukset. Täydellistä varmuutta valvonnalla ei voida saavuttaa, eikä se edes olisi tarkoituksenmukaista, sillä tällöin valvonnasta aiheutuvat kustannukset todennäköisesti ylittäisivät siitä saatavat hyödyt.

Valiokunnan mietintö TrVM 9/2024 vp

Asuntopolitiikan kehittämiskohteet

Tarkastusvaliokunta on käsitellyt aiemmin asuntopolitiikkaa laajasti vuoden 2018 mietinnössään TrVM 3/2018 vp. Mietinnön taustalla oli valiokunnan aiheesta tilaama tutkimus Asuntopolitiikan kehittämiskohteita (eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2017). Mietinnön perusteella eduskunta hyväksyi (EK 26/2018 vp — O 61/2016 vp — TrVM 3/2018 vp) kannanoton, jonka 10 kohdasta kuusi on edelleen voimassa. Edellisen kerran valiokunta käsiteli asuntopolitiikkaa vuonna 2022 antaessaan ympäristövaliokunnalle lausunnon (TrVL 3/2022 vp) valtioneuvoston selonteosta (VNS 12/2021 vp) "Asuntopoliittinen kehittämisohjelma vuosiksi 2021—2028". Lausunnossa valiokunta painottaa eduskunnan tahdon toteutumisen seurannan tärkeyttä kehitettäessä asuntopolitiikkaa tulevinä vuosina. Tässä mietinnössä valiokunta tarkastelee vuonna 2018 annetun mietinnön perusteella vielä voimassa olevien kannanottokehtien toteutumista.

Valtion tukema asuntotuotanto

Valtio tukee sosiaalisin perustein valituille asukkaille tarkoitettujen vuokra-asuntojen rakentamista, hankintaa ja perusparantamista maksamalla tätä tarkoitusta varten otetuille lainoille korkotukea vuokra-asuntolainojen ja asumisoikeustalolainojen korkotuesta annetussa laissa (604/2001) säädetyin edellytyksin. Valtion tukemaa asuntotuotantoa kutsutaan ARA-asuntotuotannoksi. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus Ara päättää lainan hyväksymisestä korkotukilainaksi. Korkotukilainaan liittyy aina myös valtion täytetäkaus. Pääosa ARA-tuotannosta on vuokra-asuntoja, joilla pyritään turvaamaan kohtuuhintainen asuminen kiireellisessä asunnontarpeessa oleville ja pienituloisille. Erityisryhmien ARA-vuokra-asuntoja rakennetaan esimerkiksi ikääntyneille ja kehitysvammaisille. Asumisoikeustalojen korkotukilainoitus päättyy kokonaan vuoden 2025 lopussa.

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaan hallitus vähentää yhteiskunnan tukemaa ARA-asuntotuotantoa hallitusti. Hallitusohjelmassa on kuitenkin kirjaus, joka mahdollistaa ARA-asuntotuotannon kasvattamisen matalasuhdanteessa: "Mitoitetaan valtion tukeman asuntotuotannon korkotuki- ja takauslainavaltuudet aiempaa paremmin rakennusalan muun suhdanteen mukaisesti. Tämä tarkoittaa valtuuden kasvattamista matalasuhdanteessa ja valtuuden alentamista korkea- tai noususuhdanteessa (niin sanottu vastasyklisyys)."

Seuraava taulukko osoittaa, että 2000-luvulla ARA-asuntotuotannon osuus alkavasta asuntotuotannosta on ollut korkeimmillaan vuosina 2001 (49 prosenttia), 2009 (63 prosenttia) ja 2023 (43 prosenttia). Vuoteen 2015 asti ARA-tuotanto reagoi vastasyklisesti yksityisen rakentamisen suhdanteisiin. Sen jälkeen vuosina 2015—2021 ARA-tuotanto jäi suhteellisen korkealle tasolle, vaikka markkinaehtoinen asuinrakentaminen kasvoi voimakkaasti. Asiantuntijoiden mukaan tämä on voinut johtaa tarpeettoman korkeaan ARA-tuotannon hintatasoon, sillä rakentamisen hintataso vaihtelee paljon suhdanteiden mukaisesti. Koska samoja tuotannontekijöitä käytetään niin vapaarahoitteisessa kuin ARA-asuntotuotannossa, heijastuu korkea hintataso omakustannusperiaatteella määräytyviin ARA-vuokriin. Vuokra saa siis olla enintään sen suuruinen kuin mitä tarvitaan asuntojen ja niihin liittyvien tilojen rahoitusmenoihin ja kiinteistön hoitomenoihin.

Valiokunnan mietintö TrVM 9/2024 vp

Taulukko. Aloitettu asuntotuotanto 2000—2023 rahoitusmuodon mukaan. Lähde: Aran selvitys 1/2024, ARA-tuotanto 2023.

Vuosi	ARA-tuotanto	Vapaaarahoitteinen asuntotuotanto	Asuntotuotanto yhteensä	ARA-tuotannon osuus, prosenttia
2000	10 541	21 149	31 690	33
2001	13 127	13 869	26 996	49
2002	8 620	19 146	27 766	31
2003	5 916	25 103	31 019	19
2004	4 768	27 251	32 029	15
2005	4 065	29 881	33 946	12
2006	3 576	29 927	33 503	11
2007	3 301	26 874	30 175	11
2008	3 958	18 945	22 903	17
2009	14 080	8 835	22 415	63
2010	12 043	20 790	32 833	37
2011	6 725	24 366	31 091	22
2012	6 179	22 621	28 800	21
2013	6 417	21 483	27 900	23
2014	7 380	17 120	24 500	30
2015	8 536	24 064	32 600	26
2016	7 938	29 452	37 390	21
2017	8 107	36 393	44 500	18
2018	8 627	36 673	45 300	19
2019	7 816	30 284	38 100	21
2020	9 259	30 041	39 300	24
2021	8 865	37 835	47 700	19
2022	5 619	30 981	36 600	15
2023	8 612	11 388	20 000	43

Vuonna 2023 vapaaarahoitteinen asuntotuotanto supistui yli 60 prosenttia, kun taas ARA-tuotanto kasvoi yli 50 prosenttia edellisvuodesta. Vuonna 2023 julkisesti tuettua rakentamista pystyttiin siis lisäämään matalasuhdanteessa. Valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan rakennusliikkeiltä vapautui resursseja ARA-tuotantoon, mikä lisäsi urakkatarjousten määrää ja laski niiden hintoja. ARA-asuntoja aloitettiin yhteensä noin 8 600. Taulukosta nähdään, että niiden määrä oli vuonna 2023 suunnilleen samalla tasolla kuin vuosina 2015—2021 keskimäärin. Kokonaisuutena uusien asuntojen rakentamista aloitettiin vuonna 2023 koko 2000-luvun pienin määrä, noin 20 000 asuntoa. Ero on merkittävä erityisesti vuosiin 2017, 2018 ja 2021, jolloin alkavan asuntotuotannon määrä ylitti 40 000 asunnon tason.

Valiokunnan mietintö TrVM 9/2024 vp

ARA-tuotannon korkotukivaltuus oli vuoden 2023 talousarviossa 1,95 miljardia euroa, joka käytettiin lähes kokonaan. Vuoden 2024 varsinaisessa talousarviossa valtuuden taso olisi laskenut 1,5 miljardiin euroon, mutta asuntorakentamisen heikon tilanteen myötä vuoden 2024 valtuuden tasoa nostettiin maaliskuussa annetussa lisätalousarvioesityksessä 2,25 miljardiin euroon. Valtuuden taso mahdollistaa yli 10 000 ARA-asunnon rakentamisen aloituksen. Korkotukilainojen hyväksymisvaltuuden korottaminen perustui tarpeeseen määrääkaikaisesti tukea asuntorakentamisen suhdannetilannetta ja alan työllisyyttä sekä mahdollistaa vuoden 2023 loppuun mennessä hakemukset jättäneiden asumisoikeustalohankkeiden toteutus.

ARA-tuotannon maantieteellistä sijoittumista ohjataan ympäristöministeriön valmistelemalla, valtioneuvoston vahvistamalla käyttösuunnitelmalla (Korkotukiasuntolainojen ja takauslainojen hyväksymisvaltuuksien käyttösuunnitelma). Käyttösuunnitelmissa on jo pitkään painotettu valtion tukeman asuntotuotannon kohdistamista suurimpiin kasvukeskuksiin, erityisesti Helsingin seudulle. Vuosien 2022—2024 käyttösuunnitelmissa on lisäksi todettu, että asuntotuotanto kohdistetaan MAL-sopimuksissa tunnistetuille ensisijaisille kohdealueille sekä täydennysrakentamisena muille yhdyskuntarakenteen kannalta edullisille alueille. Pääsääntöisesti tukea ei myönnetä kasvukeskusten ulkopuolelle muutoin kuin erityistä tukea asumisessaan tarvitsevien ryhmien asuntoihin. Lisäksi kunnan väestörakenteen muutoksen edellyttämä välttämätön asutokannan sopeuttaminen tai esimerkiksi suuren investoinnin synnyttämät uudet työpaikat väestöltään vähe- nevälle paikkakunnalle voivat olla perusteita poiketa pääsäännöstä.

Vuoden 2023 ARA-tuotannosta 88 prosenttia kohdistui seitsemälle suurimmalle kaupunkiseudulle, joiden kanssa valtiolla on maankäyttöä, asumista ja liikennettä koskevat MAL-sopimukset. Valtio on solminut MAL-sopimuksia Helsingin, Tampereen, Turun, Oulun, Jyväskylän, Kuopion ja Lahden kaupunkiseutujen kanssa. Vuonna 2023 Helsingin seudun 14 MAL-kunnan osuus ARA-asuntotuotannosta oli yhteensä 54 prosenttia ja pääkaupunkiseudun (Helsinki, Espoo, Vantaa ja Kauniainen) osuus 49 prosenttia. Muiden kuuden MAL-seudun osuus ARA-tuotannosta oli yhteensä 34 prosenttia.

Edellä olevan perusteella valiokunta katsoo, että eduskunnan kirjelmän (EK 26/2018 vp) kannanoton 5-kohta — *Eduskunta edellyttää, että kohtuuhintaista valtion tukemaa vuokra-asuntotuotantoa lisätään pääkaupunkiseudulla ja niillä kasvavilla seuduilla, joilla vuokra-asunnoista on kysyntää pitkällä tähtäyksellä. Julkisesti tuetussa asuntorakentamisessa on perusteltua huomioida suhdannetekijät siten, että matalasuhdanteessa julkista rakentamista voidaan lisätä. — voidaan poistaa. ARA-asuntotuotanto painottuu pääkaupunkiseudulle ja muihin kasvukeskuksiin. Suhdannetekijät huomioidaan aiempaa paremmin.*

Valtion asuntorahaston asema

Valtion asuntorahastosta annetun lain (1144/1989) mukaan asunto-olojen kehittämistoimenpiteiden rahoittamiseksi on ympäristöministeriön alaisuudessa valtion talousarvion ulkopuolinen Valtion asuntorahasto. Rahasto perustettiin vuonna 1990 ensin asunto-olojen kehittämisrahaston nimellä, jolloin valtion myöntämät asuntolainat siirrettiin talousarviotaloudesta itsenäiseen rahastoon. Rahaston nimeksi tuli Valtion asuntorahasto vuonna 2007, jolloin lakkautettiin samanniminen asumisen tukirahoitusta hoitanut virasto. Virastotehtävät siirtyivät Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskukselle Aralle.

Valiokunnan mietintö TrVM 9/2024 vp

Valtion asuntorahaston toiminnan tarkoituksena on täydentää vapaarahoitteista, markkinaehtois- ta asuntotuotantoa valtion tukemalla asuntotuotannolla. Tulonsa rahasto saa niin sanottujen aravalainojen koroista ja lyhennyksistä sekä erilaisiin valtiontakauksiin liittyvistä takausmaksuista. Aravalainat olivat valtion suoria lainoja rakentamiseen. Niiden myöntäminen päättyi kokonaan vuonna 2007.

Nykyisin Valtion asuntorahastosta maksetaan korkotuet lainoille, jotka rahoituslaitokset ovat myöntäneet valtion tukemaan asuntotuotantoon ja perusparantamiseen. Korkotukilaina on pankin tai muun rahoituslaitoksen myöntämä laina, jonka korosta valtio maksaa osan, jos lainansaajan perusomavastuukorko ylittyy. Ylittävän osuuden eli korkotuen maksaa Valtiokonttori suoraan rahoituslaitokselle. Lainan hyväksymistä korkotukilainaksi haetaan Aralta, joka arvioi, onko hakija lainoituskelpoinen ja hanke toteutuskelpoinen.

Valtion asuntorahasto vastaa myös korkotukilainojen täytetakauksista, omistusasuntolainojen valtiontakauksista, vanhoihin aravalainoihin liittyvien ensisijaislainojen takauksista, vuokratalojen takauslainoista ja lainasaamisten turvaamisesta aiheutuvista menoista. Lisäksi rahaston varoista maksetaan erilaisia asuntorakentamista ja -korjaamista edistäviä avustuksia. Tällaisia Aran myöntämiä avustuksia ovat esimerkiksi erityisryhmien investointiavustukset. Lisäksi rahaston varoja käytetään Valtiokonttorin aravayhteisöille myöntämiin taloudellisiin tervehdyttämistoimiin sekä tervehdyttämisavustuksiin.

Aralla ja Valtion asuntorahastolla on yhteinen johtokunta. Valtion asuntorahastolla ei ole omaa henkilöstöä. Korkotukilainojen hyväksymistä ja avustusten myöntämistä koskevat päätökset tehdään Arassa. Talousarvion ulkopuolisten varojen maksuliikenteestä ja kirjanpidosta vastaa Valtiokonttori. Valtiokonttorissa myös hallinnoidaan asuntorahaston varoista myönnettyjä lainoja ja takauksia sekä korkotukia.

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaan selvitetään Valtion asuntorahaston käyttötarkoitusta ja selvitetään asuntorakentamisen tukemiseen liittyvät valtion rahoitus- ja takausvastuut sekä vaihtoehdot vastata nykyisistä ja tulevista takaus- ja tukisitoutumista. Lisäksi ohjelmassa todetaan, että Aran roolia, asemaa ja tehtäviä selvitetään.

Ympäristöministeriö asetti ajalle 1.9.2023—1.3.2024 selvitysryhmän selvittämään valtion tuke- man asuntotuotannon kehittämismahdollisuuksia ja Valtion asuntorahaston roolia. Selvitysryhmä julkaisi raporttinsa maaliskuussa 2024 (Julkisesti tuetun asuntotuotannon merkitys ja kehittäminen 2020-luvulla, Ympäristöministeriön julkaisuja 2024:8). Selvitysryhmä antoi politiikka-suosituksia ARA-järjestelmän uudistamiseksi. Valtion asuntorahaston asemaan raportti ei suoraan ottanut kantaa, mutta siinä kuvattiin jo pitkään tiedossa ollut ongelma, että asuntorahaston kassa ehtyy tulevaisuudessa ilman uusia tulonlähteitä. Raportin mukaan toteutuskelpoista mallia korvaavista tulonlähteistä ei ole löytynyt.

Valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan asuntorahaston kassan ehtyminen johtuu sekä tulojen vähenemisestä että korkotukimenojen kasvusta. Rahaston pääasiallisena tulonlähteenä ovat olleet vanhojen aravalainojen lyhennykset ja korot. Aravalainakanta on supistunut ja jatkaa supistumistaan: lainakanta on vuonna 2024 noin 2,1 miljardia euroa, mutta vuonna 2032 sen arvioidaan olevan enää noin 220 miljoonaa euroa. Menoja puolestaan on kasvattanut markkinakor-

Valiokunnan mietintö TrVM 9/2024 vp

kojen kohonnut taso. Alhaisten korkojen aikana korkotukea ei juurikaan tarvinnut maksaa, mutta markkinakorkojen noustua tilanne on muuttunut. Lisäksi korkotukilainakanta on kasvanut viimeisen 10 vuoden aikana keskimäärin 1 miljardia euroa vuodessa. Vuonna 2023 korkotukilainakanta oli noin 21,7 miljardia euroa.

Valtion asuntorahaston kassan pienentymistä nopeuttavat hallitusohjelman mukaiset ylimääräiset tuloutukset hallituksen investointiohjelman rahoittamiseksi. Vuoden 2024 talousarviossa tehtiin 500 miljoonan euron ylimääräinen tuloutus rahaston varoista talousarvion piiriin. Vuosiksi 2025 ja 2026 on sovittu yhteensä 300 miljoonan euron ylimääräisistä tuloutuksista.

Valtion asuntorahaston johtokunta arvioi 16.11.2023 antamassaan tiedonannossa, että nykyisellä korkotasolla asuntorahaston kassasta pystytään kattamaan taloudelliset sitoumukset karkeasti arvioiden enää seuraavan kymmenen vuoden ajan. Myönnetty korkotuki on lain mukaan maksettava, vaikka rahaston varat loppuisivat. Pitkä korkotuki myönnetään 40 vuodeksi, joten taloudelliset sitoumukset ovat pitkäkestoisia. Näin ollen kassan ehtyessä rahaston taloudelliset sitoumukset siirtyisivät valtion budjetista maksettaviksi.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että tähänkin asti Valtion asuntorahaston kassaa on hoidettu osana valtion maksuvalmiutta. Asuntorahastolla ei ole itsenäistä kassaa, vaan sen kassavarat ovat osa valtion kassaa. Vuoden 2023 lopussa Valtion asuntorahaston taseen loppusumma oli noin 5,3 miljardia euroa, josta jo 3,2 miljardia euroa (60 prosenttia) oli yhdystilisaatavia valtiolta eli valtion käytössä olevia kassavaroja ja 2,1 miljardia euroa oli lainasaamisia (40 prosenttia). Sitä mukaa kun aravalainakanta on pienentynyt, rahaston varoista jatkuvasti suurempi osuus on muuttunut valtion yhdystilisaamisiksi.

Ympäristöministeriön asettaman selvitystyöryhmän raportin julkaisemisen jälkeen ympäristöministeriö asetti ajalle 1.5.2024—31.12.2024 työryhmän valtion tukeman asuntotuotannon kehittämiseksi. Työryhmän tehtävänä on laatia ehdotukset valtion tukeman asuntotuotannon ja sitä koskevan hallinnoinnin kehittämiseksi. Talouspoliittinen ministerivaliokunta linjasi työryhmän valmistelun pohjalta 24.6.2024 Aran ja Valtion asuntorahaston tulevaisuudesta.

Talouspoliittisen ministerivaliokunnan linjausten mukaisesti lainsäädäntömuutoksia ja muutoksia talousarvioon valmistellaan siten, että Valtion asuntorahaston toiminta talousarvion ulkopuolisena rahastona lakkautettaisiin ja rahasto sulautettaisiin osaksi valtion talousarviota 1.1.2026. Valtion asuntorahastosta luopuminen erillisenä rahastona merkitsee sitä, että korkotukilainojen menot, avustukset ja muut asuntopoliittiset tuet maksetaan jatkossa suoraan valtion talousarviosta. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus Aran tulevaisuudesta talouspoliittinen ministerivaliokunta linjasi, että toiminnot siirretään ympäristöministeriön yhteyteen 1.1.2025 alkaen. Tarkoitus on, että Aran toiminnot itsenäisenä virastona päättyvät 31.12.2024. Syksyllä 2024 eduskunnan käsiteltävänä on hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksesta annetun lain kumoamisesta (HE 136/2024 vp). Ympäristöministeriössä toimisi jatkossa Valtion tukeman asuntorakentamisen keskus, joka vastaisi Aralle tällä hetkellä kuuluvista valtion asuntopolitiikan toimeenpanoon liittyvistä lakisääteisistä tehtävistä. Tähän liittyvä hallituksen esitys on ollut lausuntokierroksella lokakuussa 2024.

Valiokunnan mietintö TrVM 9/2024 vp

Edellä esitetyn perusteella valiokunta toteaa, että eduskunnan kirjelmän EK 26/2018 vp kannanoton 7-kohta — *Eduskunta edellyttää, että hallituksen tulee säilyttää Valtion asuntorahaston asema itsenäisenä ja riippumattomana ja lisäksi rahaston varallisuuden käyttö tulee suunnata asumiseen.* — ei ole enää ajankohtainen.

Asumistukijärjestelmä

Eduskunta edellytti kannanottonsa (EK 26/2018 vp) kohdassa 4, että asumistukijärjestelmän kehittämistarpeet arvioidaan "ensi vaalikaudella" sosiaaliturvauudistuksen yhteydessä. Ensi vaalikaudella tarkoitettiin vuosia 2019—2023.

Sosiaaliturvan kokonaisuudistusta valmisteleva parlamentaarinen komitea asetettiin 19.3.2020 ajalle 23.3.2020—31.3.2027. Komitean asettamispäätöksessä sen tehtäväksi määriteltiin sosiaaliturvan uudistaminen kokonaisuutena. Komitean tuli myös selvittää asumistukijärjestelmän kehittämistarpeet. Käytännössä asumisen tukien kehittäminen oli asumisen jaoston vastuulla, jonka oli tarkoitus selvittää asumisen tukien uudistamistarpeita erillisenä tukena, mutta osana sosiaaliturvajärjestelmää ja ottaen huomioon toimeentulotukiriippuvuuden vähentämisen. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa Valtiontalouden tarkastusvirasto arvioi, että asumisen jaoston selvitystyö jäi vähäiseksi.

Sosiaaliturvakomitea antoi välimietintönsä tammikuussa 2023. Välimietinnössä ehdotetaan toteutettavaksi selvityskokonaisuutta, jossa arvioitaisiin "tehtyjä uudistuksia ja joka tuottaa kokonaisvaltaista tietoa ja toimenpide-ehdotuksia asumistukien uudistamiseksi". Välimietinnössä esitetään lukuisia kysymyksiä, joihin selvityskokonaisuudella vastattaisiin. Tarkoituksena olisi tuottaa tietoa muun muassa yleisen asumistuen ansiotulovähennyksen vaikutuksista tuensaajien toimeentuloon, hyvinvointiin ja työllisyyteen.

Vaalikauden vaihtumisen jälkeen valtioneuvosto muutti 19.10.2023 tekemällään päätöksellä sosiaaliturvakomitean kokoonpanoa ja tehtäviä komitean jäljellä olevaksi toimikaudeksi. Ensimmäisellä kaudella komitean työtä tuki viisi jaostoa, joista asumisen jaoston vastuulla oli asumisen tukien kehittäminen. Komitean toisella toimikaudella asumisen tukien kehittämistä ei enää mainita osana komitean tehtäviä.

Vuonna 2015 toteutettua yleisen asumistuen kokonaisuudistusta on arvioitu Valtiontalouden tarkastusviraston toimesta. Virasto julkaisi huhtikuussa 2023 tarkastuskertomuksen (4/2023) "Yleinen asumistuki. Vuoden 2015 kokonaisuudistus, etuusmenojen kehitys ja tuensaajien työssäkäynti." Tarkastusvirasto antoi valtioneuvostolle kaksi asumisen tukemiseen liittyvää suositusta. Niistä ensimmäisen mukaan valtioneuvoston tulisi sosiaaliturvauudistuksen valmistelussa linjata, missä määrin matalia ansiotuloja saavien toimeentuloa tuetaan yleisellä asumistuella ja missä määrin muilla etuuksilla. Toisen suosituksen mukaan valtioneuvoston tulisi sosiaaliturvauudistuksen valmistelussa pyrkiä kehittämään ratkaisuja, jotka vähentäisivät viimesijaiseksi ja väliaikaiseksi tarkoitettua toimeentulotuen tarvetta asumisen tukemisessa.

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmaan sisältyy useita asumistukeen liittyviä kirjauksia. Ensimmäisessä vaiheessa kirjauksia toteutettiin syksyllä 2023, kun eduskunta hyväksyi hallituksen esityksen (HE 74/2023 vp), jolla tehtiin muutoksia yleiseen asumistukeen (Laki yleisestä asu-

Valiokunnan mietintö TrVM 9/2024 vp

mistuesta annetun lain muuttamisesta 1241/2023). Muutosten tavoitteena on valtion talouden tasapainottaminen ja asumistukimenojen voimakkaan kasvun hillitseminen. Asumistuen saamisen ehtoja muutettiin, tulojen vaikutusta tukeen kiristettiin, tukiprosenttia laskettiin ja luovuttiin ansiotulovähennyksestä eli niin sanotusta suojaosasta. Nämä muutokset tulivat voimaan 1.4.2024. Lisäksi omistusasuntojen asumistukien lakkauttamisen osalta laki tulee voimaan 1.1.2025. Ansiotulovähennyksen ja omistusasuntojen asumistuen poistamisella tukea kohdennetaan kaikkein pienituloisimmille ja vähävaraisimmille ruokakunnille.

Valtiontalouden tarkastusvirasto toteaa mainittua hallituksen esitystä koskevassa lausunnossaan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle, että esitys valmisteltiin kiireellä ja lausuntoaika esityksen luonnoksesta oli poikkeuksellisen lyhyt ja hyvien lainvalmisteluperiaatteiden vastainen. Tarkastusvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa tarkastusvirasto painottaa lausunnossaan lisäksi, että asumistukeen kohdistuvat uudistukset valmisteltiin irrallaan sosiaaliturvakomitean työstä. Viraston mukaan uudistuksella lisättiin toimeentulotuen tarvetta asumisen tukemisessa. Kelan arvion mukaan toimeentulotuen saajien määrä lisääntyy muutoksen myötä noin 15 000 kotitaloudella.

Hallitusohjelman mukaisten kirjausten toteuttaminen jatkuu syksyllä 2024, jolloin eduskunnan käsiteltävänä on hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yleisestä asumistuesta ja eläkkeensaajan asumistuesta annettujen lakien muuttamisesta (HE 126/2024 vp). Lakimuutoksella palautettaisiin asumistuen määräytymisperusteisiin varallisuusharkinta. Lisäksi asumistuessa huomioon otettavia enimmäisasumismenoja koskevaa kuntaryhmitystä tarkistettaisiin ja yrittäjien tuloja koskevaa säännöstä täsmennettäisiin.

Hallituksen kehysriihessä päätettiin vuosien 2025—2028 julkisen talouden suunnitelmasta ja tässä yhteydessä päätettiin myös opiskelijoiden siirrosta yleisen asumistuen piiristä opintotuen asumisliisän piiriin 1.8.2025 alkaen. Hallituksen esitys laeiksi opintotukilain ja yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta (HE 160/2024 vp) on eduskunnan käsiteltävänä syksyllä 2024. Esityksen tavoitteena on valtiontalouden sopeuttamistarpeiden vuoksi vähentää opiskelijoiden asumisesta aiheutuvia menoja ja siirtää muut kuin lasta huoltavat opiskelijat opintotuen asumisliisän piiriin. Tavoitteena on myös uudistaa aiemmin käytössä ollut asumisliisä yhteisasumista suosivaksi ja taloudellisesti houkuttelevaksi.

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaan hallitus toteuttaa perusturvan uudistuksen, jonka tavoitteena on aikaansaada yksi yleistuki sisältäen perusosan elämiseen, asumisosan asumiseen ja harkinnanvarainen osa viimesijaiseksi turvaksi. Yleistuen mallia valmistelevalle työryhmän työskentely on alkanut maaliskuussa 2024. Asumistuki ei ole vielä ensimmäisessä vaiheessa mukana yleistuen valmistelussa. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa saadun tiedon mukaan sosiaaliturvakomitea seuraa yleistuen valmistelua.

Valiokunta pitää valitettavana, että sosiaaliturvakomitean työssä ei ole arvioitu asumistukijärjestelmän kehittämistarpeita. Meneillään olevan valmistelun ja sosiaaliturvakomitean työn uudelleen suuntaamisen vuoksi edellä käsitelty kannanotto kohtaa ei ole enää ajankohtainen. Valiokunta katsoo, että eduskunnan kirjelmän EK 26/2018 vp kannanoton 4-kohta — *Eduskunta edellyttää, että asumistukijärjestelmän kehittämistarpeet arvioidaan ensi vaalikaudella sosiaaliturvauudistuksen yhteydessä.* — voidaan poistaa.

Valiokunnan mietintö TrVM 9/2024 vp

Työntekijän oleskelulupahakemusten käsittelyn nopeuttaminen

Valiokunta aloitti työn aiheen parissa vuoden 2017 valtiopäivillä ja antoi aiheesta mietinnön (TrVM 6/2018 vp). Mietintö perustuu valiokunnan tilaaman tutkimuksen lisäksi laajaan asiantuntijakuulemiseen. Mietinnön perusteella eduskunta hyväksyi kannanoton, jossa on 11 kohtaa (EK 35/2018 vp — O 10/2017 vp — TrVM 6/2018 vp). Näistä kuusi on edelleen voimassa. Kannanoton kohdassa kuusi edellytetään, että hallitus huolehtii työntekijän oleskelulupahakemusten käsittelyajan nopeuttamisesta siten, että hakemusten käsittely saa kestää enintään kaksi kuukautta.

Tässä mietinnössä valiokunta tarkastelee tehtyjä toimenpiteitä ja kannanoton toteutumista sekä mahdollisten kehittämistoimien tarvetta.

Hallituksen vuosikertomuksessa vuodelta 2023 antamassaan vastauksessa työ- ja elinkeinoministeriö toteaa, että pääministeri Orpon hallituksen ohjelman tavoitteena on varmistaa sujuvat ja hallitut oleskelulupaprosessit sekä toimiva jälkivalvonta. Hallitusohjelman mukaan työperusteisissa oleskeluluissa tavoitellaan keskimäärin enintään yhden kuukauden käsittelyaikaa. Lisäksi yli 4 000 euroa ansaitsevien erityisasiantuntijoiden osalta tavoitellaan seitsemän vuorokauden käsittelyaikaa.

Työ- ja koulutusperusteisia oleskelulupamenettelyjä koskevien hallitusohjelmakirjausten toimeenpano on kytketty osaksi poikkihallinnollista Talent Boost -toimenpideohjelmaa, josta on marraskuussa 2023 hyväksytty hallitusohjelman prioriteettien mukaisesti päivitetty versio. Ohjelman toimeenpanon tueksi on asetettu erillinen ohjausryhmä. Talent Boost 2023—2027 -toimenpideohjelmassa yhden kuukauden käsittelyaikatavoite ulotetaan sekä työ- että koulutusperusteisiin oleskelulupiin.

Oleskelulupaprosessien kehittämistyötä on edellisellä vaalikaudella 2019—2022 edistetty Ulko- ja maalaislainsäädännön ja lupamenettelyjen kehittämishankkeessa, joka päätti toimintansa syyskuussa 2023. Työ- ja elinkeinoministeriön mukaan käsittelyaikaan liittyvien hallitusohjelmakirjausten toteuttamiseksi jatketaan jo aloitettua toimintatapojen ja tietojärjestelmien kehittämistyötä poikkihallinnollisena yhteistyönä ja operatiivisena viranomaistyönä. Kehittämistyön ohjausta varten työ- ja elinkeinoministeriö, sisäministeriö, ulkoministeriö sekä opetus- ja kulttuuriministeriö ovat marraskuussa 2023 asettaneet työ- ja koulutusperusteisten lupamenettelyjen ohjausryhmän ja sen alaisuuteen kaksi työryhmää: digitalisaation edistämisen työryhmä ja oleskelulupamenettelyjen kehittämisen yhteistyöryhmä, joista jälkimmäisessä puheenjohtajana toimii Maahanmuuttovirasto.

Työ- ja koulutusperusteisen oleskelulupamenettelyn teknistä ja viestinnällistä kehittämistä rahoitetaan vuosien 2021—2024 aikana ensisijaisesti EU:n elpymis- ja palautumistukivälineestä (RRF). Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelmaan (RRP) sisältyvän uudistuksen P3C1R3 (OLEDIGI) päätavoitteena ja siten RRF-rahoituksen täysimääräisen toteutumisen edellytyksenä on, että 30 vuorokauden keskimääräinen käsittelyaika saavutetaan kaikissa työ- ja koulutusperusteisissa lupakategorioissa vuoden 2024 aikana. RRP-uudistus jatkaa toimintaansa työ- ja elinkeinoministeriön ohjauksessa 31.12.2024 saakka.

Valiokunnan mietintö TrVM 9/2024 vp

Työntekijöiden oleskelulupien käsittelyprosessi

Työ- ja elinkeinoministeriö vastaa työntekijöiden oleskelulupamenettelyyn kohdistuvasta sää-
dösvalmistelusta, ohjaa lupamenettelyn kehittämistä, koordinoi poikkihallinnollista viranomais-
yhteistyötä sekä ohjaa ja tukee Maahanmuuttovirastossa tehtävää teknistä kehitystä. Lisäksi työ-
ja elinkeinoministeriö tulosoittaa Maahanmuuttovirastoa yhteistyössä sisäministeriön kanssa
sekä tukee työntekijän lupaprosessissa osapäätösvaiheesta vastaavia TE-toimistoja sujuvan lupa-
menettelyn toteutumisessa. Tämä viimeksi mainittu tehtävä päättyy vuoden 2025 alussa, jolloin
julkisten työvoimapalvelujen järjestämisvastuu siirtyy TE-toimistoilta kunnille.

Työntekijän oleskelulupien käsittelyprosessissa ovat osallisina vuoden 2024 loppuun asti ulko-
ministeriö, maahanmuuttovirasto ja TE-toimistot. Työntekijöiden oleskelulupakäytännöstä sää-
detään ulkomaalaislaissa (301/2004). Ulkoministeriön hallinnonalalle kuuluvat Suomen edustus-
tojen ohjaaminen oleskelulupa-asioissa ja edustustojen resursseista vastaaminen. Edustustot otta-
vat vastaan oleskelulupahakemuksen ulkomailla olevalta henkilöltä, tunnistavat henkilön ja tar-
kistavat, että hakemus on oikein täytetty ja se sisältää tarvittavat asiakirjat (UlkL 69 §). Epäsään-
nöllisen maahantulon riskimaissa edustustovirkailija tarkistaa myös liitteiden sisältöä ja arvioi
kuulemistarvetta tunnistautumisen yhteydessä maahantulosäännösten kiertämisen, hyväksikäy-
tön ja ihmiskaupan ehkäisemiseksi. Edustustot myös haastattelevat niin sanotut riskihakijat.
Oleskelulupahakemusten vastaanottaminen edustustoissa on hyvin työvoimaintensiivistä työtä.
Oleskelulupia käsittelevien henkilöiden tulee olla Suomen kansalaisia ja heitä koskevat myös tiu-
kat turvallisuusmääräykset. Edustustojen työhön vaikuttaa vahvasti myös asemamaan toimin-
taympäristö. Ulkoministeriö on ulkoistanut hakemusten vastaanoton 12 maassa ulkoiselle palve-
luntuottajalle (VFS Global). Ruuhkahuippuja tasaamaan ulkoministeriön käytössä on maahantu-
loyksiköiden kiertävää tukiresurssia.

Edustuston käsittelyn jälkeen TE-toimisto tekee lupahakemukseen kokonaisharkintaan perustu-
van osapäätöksen. TE-toimisto arvioi työvoiman saatavuuden kyseisellä alalla (UlkL 72 a §
1 mom., 1—2 kohdat), työsuhteen ehdot ja työnantajan ja työntekijän edellytykset (UlkL 71 §,
1—2 kohdat) sekä työntekijän saaman toimeentulon työstä (UlkL 71 § 3 kohta). TE-toimisto
määrittää osapäätöksessään myös sen, mille ajalle oleskelulupa voidaan myöntää, onko työnte-
ko tilapäistä vai jatkuvaa ja oikeuttaako työntekijän oleskelulupa työskentelemään yhdellä tai use-
ammalla ammattialalla (UlkL 72 § 3 mom). TE-toimistojen tehtäviin kuuluu myös asiakaspalve-
lu- ja neuvontatehtäviä työntekijän oleskelulupa-asioissa ja erilaisiin sidosryhmätilaisuuksiin
osallistuminen.

TE-toimiston osapäätöksen jälkeen maahanmuuttovirasto tekee päätöksen oleskeluluvasta. Oles-
kelulupaa ei myönnetä, jos TE-toimiston osapäätös on kielteinen. TE-toimiston myönteisen osa-
päätöksen jälkeen Maahanmuuttovirasto selvittää omassa käsittelyssään oleskeluluvan myöntä-
misen yleiset edellytykset. Yleisiin maahantuloa ja maassa oleskelua koskeviin edellytyksiin
kuuluvat mm. voimassa oleva kansallinen matkustusasiakirja sekä se, ettei maahantulijaa ole
määrätty maahantulokieltoon eivätkä hän tai hänen työnantajansa kierrä maahantulosäännöksiä.
Maahanmuuttovirasto selvittää myös, vastaako haetun oleskeluluvan peruste maahantulon todel-
lista tarkoitusta sekä onko luvan hakija vaarassa joutua hyväksikäytön kohteeksi, jos lupa myön-
netään.

Valiokunnan mietintö TrVM 9/2024 vp

Toimenpiteet käsittelyaikojen lyhentämiseksi

Työperusteista oleskelulupaprosessia on viime vuosina kehitetty lainsäädäntö-, toimintatapa- ja tietojärjestelmämuutoksien työ- ja elinkeinoministeriön ohjauksessa. Valiokunnan saaman tiedon mukaan keskeisiä toimenpiteitä työntekijän lupakäsittelyn nopeuttamiseksi ovat olleet ulkomaa-laislain työntekoa koskevan sääntelyn uudistaminen, prosessin eri vaiheisiin kohdistunut automaatiokehitys, tiedonsaannin parantaminen sekä menettelytapojen kehittäminen tiiviissä yhteis-työssä viranomais toimijoiden välillä.

Lainsäädännöllisistä toimenpiteistä keskeisin on helmikuussa 2023 voimaan tullut ulkomaa-laislain uudistus, jonka osana selkeytettiin työnantajan ja työntekijän välisiä vastuita, säädettiin työn-antajan sertifiointimenettelystä ja luotiin edellytyksiä riskiperusteisen käsittelymallin käyttöön-otolle.

Osana menettelytapojen kehittämistä ulkoministeriö ja Maahanmuuttovirasto ovat yhteistyössä selvittäneet toimia, jotka sujuvoittavat edustustojen vastuulla olevia lupatoimintoja. Näitä ovat olleet muun muassa kuulemismenettelyn yhdenmukaistaminen ja henkilökunnan ohjeistuksen selkeyttäminen. Kuluneen vuoden aikana ulkoministeriön maahantuloyksiköiden kiertävää tuki-resurssia on hyödynnetty aiempaa suunnitelmallisemmin ja kohdennetummin muun muassa ha-kijoiden määriä koskevien ennakoitietojen pohjalta. Näillä toimenpiteillä käsittelyä on saatu nopeutettua kasvaneista hakemismääristä huolimatta.

TE-toimistojen vastuulla olevan osapäätöksen osalta menettelytapoja on kehitetty muuttamalla neljän eri TE-toimiston (Uusimaa, Pirkanmaa, Kaakkois-Suomi ja Pohjois-Pohjanmaa) palvelut valtakunnalliseksi työlupapalveluksi syyskuussa 2022. Samalla vahvistettiin työntekijän oleske-lulupia käsitteleville asiantuntijoille uudet valtakunnalliset tehtäväkuvat, jotka ovat samat kai-kissa toimistoissa sekä nimitettiin alueille koordinaattorit ja johtavan erityisasiantuntijan tehtävä. Lisäksi luotiin valtakunnalliset sisäiset käsittelyohjeet, yhtenäistettiin toimintatavat ja tiivistet-tiin yhteistyötä toimistojen kesken erilaisiin käytännöihin. ELY-keskusten ulkomaisen työvoiman käyttöä koskevien linjausten yhdenmukaistaminen on helpottanut linjausten soveltamista osana työvoiman saatavuusharkintaa.

Automaatiokehitys on ollut keskeisessä roolissa lupaprosessin kehittämisessä. Oleskelulupaha-kemuksen vireillepanoon ja seurantaan on Maahanmuuttovirastossa ja TE-toimistoissa otettu as-teittain käyttöön käsittelyn avustava automaatio, työnantajan velvoitteidenhoitoselvitys (VHS), erilaiset viranomaisrekisterit sekä hakija-asiakkaiden sähköinen Enter Finland -asiointipalvelu. Riskiperusteisessa käsittelymallissa voidaan automaation avulla tunnistaa ja seuloa tarkempaa tutkimusta vaativat hakemukset erilliseen prosessiin. Tällä menettelyllä on molemmissa viras-toissa voitu nopeuttaa niiden hakemusten käsittelyä, joita ei ole tarve tarkemmin selvittää, ja koh-dentaa manuaalista työtä korkeamman riskin hakemuksiin. Valiokunnan kuulemien asiantuntijoi-den mukaan Maahanmuuttoviraston nykyinen tietojärjestelmä mahdollistaa sen, että automaati-on avulla voidaan osoittaa kaikkien maahantulon edellytysten tulleen tarkastetuiksi ja täyttyvän. Tällöin päätöksentekijän tehtäväksi jää vain lopullisen päätöksen tarkastaminen ja hyväksymi-nen. Osa-automaation keinoin on siten päästy lähelle täysautomaation tarjoamia mahdollisuuksia.

Valiokunnan mietintö TrVM 9/2024 vp

Valiokunta pitää hyvänä, että työntekijöiden oleskelulupaprosessia on viime vuosina aktiivisesti kehitetty ja automatisoitu yhteistyössä eri toimijoiden kesken. Asiantuntijoiden mukaan prosessi tulee edelleen yksinkertaistumaan ja tehostumaan, kun TE-toimistojen vastuulla olevat, osapäätöksiin liittyvät tehtävät siirtyvät vuoden 2025 alussa Maahanmuuttovirastolle ja osittain päällekkäiset tehtävät tulevat poistumaan. Valiokunta pitää myönteisenä sitä, että muutosta on valmisteltu tiiviissä yhteistyössä TE-toimistojen henkilöstön kanssa. Valiokunta korostaa, että siirtymävaiheessa on tärkeää turvata käsittelyprosessin häiriötön jatkuminen.

Käsittelyaikojen kehitys

Ulkomaalaislain (301/2004, 84 §) mukaan työntekijän oleskelulupahakemukseen on tehtävä päätös viimeistään kahden kuukauden kuluessa siitä, kun viranomainen on vastaanottanut asianmukaisesti täytetyn hakemuksen liitteineen. Lain mukaan käsittelyaika lasketaan siitä, kun hakija asioi henkilökohtaisesti viranomaisessa antaakseen 60 d §:n mukaiset biometriset tunnistetiet sekä hakija ja työnantaja täyttävät 71 §:ssä säädettyt velvoitteet.

Valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan työntekijöiden oleskelulupapäätösten määrä on lisääntynyt vuodesta 2020 lähtien, jolloin niitä annettiin noin 12 000 kappaletta. Vuonna 2023 päätösten määrä oli noin 26 800 eli yli kaksinkertainen vuoteen 2020 verrattuna. Vuonna 2024 päätöksiä oli tehty noin 17 800 elokuun loppuun mennessä.

Valiokunta pitää erittäin myönteisenä asiantuntijoilta saamaansa tietoa siitä, että työntekijöiden oleskelulupien käsittelyajat ovat lyhentyneet selvästi vuodesta 2020 kaikissa käsittelyn vaiheissa. Työntekijöiden oleskelulupahakemukseen saa tällä hetkellä päätöksen keskimäärin 40 vuorokaudessa. Tämä aika kattaa niin myönteiset kuin kielteiset päätökset sekä hakemusten raukeamiset. Erityisesti myönteisten päätösten käsittelyajat ovat lyhentyneet selvästi siten, että vuoden 2024 aikana myönteisen päätöksen on saanut valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan keskimäärin 24 vuorokaudessa. Vuonna 2020 käsittelyyn kului keskimäärin yli 100 vuorokautta. TE-toimistot ovat vuoden 2024 kahdeksan ensimmäisen kuukauden aikana tehneet omat osaratkaisunsa keskimäärin 16 vuorokaudessa. Merkittävin syy käsittelyaikojen lyhenemiseen on valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan riskiperusteisen käsittelymallin ja avustavan osapäätösaution käyttöönotto.

Vaikka keskimääräinen työntekijöiden oleskelulupien käsittelyaika on lyhentynyt, käsittelyajoissa on kuitenkin edelleen vaihtelua. Valiokunnan saaman tiedon mukaan noin 80 prosenttia päätöksistä käsitellään lakisääteisen kahden kuukauden kuluessa. Myönteisen päätöksen saavien osalta lakisääteiseen tavoitteeseen päästään 90 prosentissa hakemuksia. Kielteisten päätösten ratkaiseminen on eri selvitysten ja esittelymenettelyn vuoksi pääsääntöisesti hitaampaa kuin myönteisten päätösten ratkaiseminen, minkä vuoksi kahden kuukauden lakisääteinen käsittelyaika ylittyy valiokunnan saaman tiedon mukaan noin 40 prosentissa kielteisen päätöksen saaneista hakemuksista. Suurin syy lakisääteisen käsittelyajan ylityksille on hakemuksen täydentämiseen kuluva aika, joka on mukana edellä kuvatussa prosenttiosuudessa. Lain mukaan hakemuksen täydentämiseen kuluva aika ei kuitenkaan kerrytä lakisääteistä enimmäiskäsittelyaikaa.

Valiokunnan kuulemat asiantuntijat pitävät erittäin myönteisenä sitä, että työntekijöiden oleskelulupien käsittelyajat ovat lyhentyneet selvästi. Asiantuntijat tuovat kuitenkin esiin sen, että kes-

Valiokunnan mietintö TrVM 9/2024 vp

kimääräisen käsittelyajan lyhentymisestä huolimatta käsittelyajoissa on edelleen suuria toimialakohtaisia eroja. Joillakin toimialoilla käsittelyajat ovat asiantuntijoiden mukaan venyneet kehittämistoimista huolimatta yli kahteen kuukauteen. Valiokunta pitää tärkeänä, että työperusteisten oleskelulupien käsittelyprosessia kehitetään edelleen siten, että luvat käsitellään lain edellyttämässä kahdessa kuukaudessa toimialasta riippumatta.

Valiokunta kiinnittää huomiota Suomen ulkomaan lähetystöissä tapahtuvaan tunnistautumiseen. Ulkomaalaislain mukaan virallinen työntekijän oleskeluluvan käsittelyaika alkaa vasta sen jälkeen, kun henkilö on hakemuksen jättämisen jälkeen käynyt tunnistautumassa. Osa valiokunnan kuulemista asiantuntijoista pitää epäkohtana sitä, ettei ulkoministeriö julkaise tietoja siitä, miten nopeasti tunnistautuminen voidaan lupahakemuksen jälkeen järjestää eri maissa. Valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan osassa maita ajan saanti tunnistautumiseen on ajoittain hyvinkin ruuhkautunut ja pahimmillaan aikaa on joutunut odottamaan useamman kuukauden. Ongelma koskee erityisesti niitä maita, joissa tunnistautuminen on ulkoistettu ulkopuoliselle toimijalle. Asiantuntijat pitävät epäkohtana sitä, ettei tätä aikaa oteta lainkaan huomioon käsittelyaikaa laskettaessa, vaikka se luvanhakijan ja työnantajan näkökulmasta saattaa pidentää huomattavasti prosessin kestoa ja lisätä epävarmuutta maahan saapumisen ajankohdasta.

Asiantuntijoiden tavoin valiokunta pitää ongelmallisena sitä, että osassa lähetystöjä odotusaikaa tunnistautumiseen on vaikeaa saada eikä tietoa jonotusajoista ole saatavilla. Valiokunta korostaa sitä, että lupakäsittelyn kestoa laskettaessa tulee ottaa huomioon kaikki siihen kuuluvat vaiheet. Valiokunta pitää tärkeänä, että työntekijän oleskelulupaprosessia kehitetään siten, että hakija saa mahdollisimman tarkan arvion hakemuksen käsittelyajasta heti hakemuksen jättämisen jälkeen. Tässä arvioissa tulee ottaa huomioon myös odotusaika tunnistautumiseen.

Eduskunta on hyväksynyt valiokunnan mietinnön TrVM 6/2018 vp ja sen pohjalta kannanoton (EK 35/2018 vp). Edellä olevan perusteella valiokunta ehdottaa kannanoton kohtaa kuusi poistettavaksi ja tilalle uutta kannanottoa: *Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää, kuinka työntekijän oleskelulupien käsittelyprosessia tulisi kehittää ulkoasiainhallinnossa, jotta ajan saanti tunnistautumiseen nopeutuisi ja siihen menevä aika olisi ennakoitavissa.*

Kokonaisvastuu ja tiedonkulku nuorten syrjäytymisen ehkäisyn palveluista

Valiokunnan työ aiheen parissa alkoi vuoden 2019 valtiopäivillä ja valiokunta antoi aiheesta laajan mietinnön (TrVM 9/2022 vp). Mietintö perustuu valiokunnan tilaaman tutkimuksen lisäksi kattavaan asiantuntijakuulemiseen. Mietinnön perusteella eduskunta hyväksyi kolme lausumaa (EK 56/2022 vp — O 41/2020 vp — TrVM 9/2022 vp), jotka ovat edelleen voimassa. Lausumassa kolme edellytetään hallitukselta selvitystä siitä, millä edellytyksillä kokonaisvastuu nuorten syrjäytymisen ehkäisyn palveluista ja tiedonkulusta eri toimijoiden välillä voitaisiin asettaa yhdelle taholle. Tässä mietinnössä valiokunta tarkastelee tehtyjä toimenpiteitä ja lausuman toteutumista.

Hallituksen vuosikertomuksessa 2023 antamassaan vastauksessa sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että pääministeri Orpon hallitusohjelmassa kokonaisvastuu nuorten hyvinvointityön johtamisesta on osoitettu opetus- ja kulttuuriministeriölle. Opetus- ja kulttuuriministeriö tiivistää vastauksen mukaan nuorten hyvinvointityön poikkihallinnollista johtamista valmisteluvastuullaan

Valiokunnan mietintö TrVM 9/2024 vp

olevan valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman (VANUPO) avulla. Edelleen sosiaali- ja terveysministeriö toteaa vastauksessaan, että hallitus laatii ohjelmansa mukaisesti opetus- ja kulttuuriministeriön johdolla laaja-alaisen toimenpideohjelman nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi, hyvinvointivajeen ja mielenterveyden ongelmien paikkaamiseksi ja moniammatillisen työn vahvistamiseksi. Näistä syistä asia ei sosiaali- ja terveysministeriön mukaan anna enää aihetta toimenpiteisiin.

Valiokunta on tätä mietintöä valmistellessaan kuullut asiantuntijoita eduskunnan lausuman toteutumisesta sekä pyytänyt arviota VANUPOn sisällöstä valiokunnan lausuman näkökulmasta.

Opetus- ja kulttuuriministeriön ohjauksessa laadittu VANUPO vuosille 2024—2027 hyväksyttiin maaliskuussa 2024. Valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan ohjelman sisältöä määrittävät hallitusohjelman kirjaukset. Ohjelma toteuttaa hallitusohjelman kirjauksen laaja-alaisen toimenpideohjelman laatimisesta.

Valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan vuosille 2024—2027 laadittua ohjelmaa toteutetaan laaja-alaisin toimenpitein ja hallinnonalojen rajat ylittäen, keskittyen hallitusohjelman mukaisiin tavoitteisiin ja toimenpiteisiin. Ohjelmassa tavoitteet on jaettu kolmeen koriin, joiden alla on kahdeksan tavoitetta ja 40 toimenpidekokonaisuutta. Asiantuntijoiden mukaan näistä erityisesti korin 1 "Jokaiselle nuorelle polku eteenpäin" tavoitteet ja toimenpiteet liittyvät kiinteimmin nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn. Ohjelman kahden muun korin tavoitteet ja toimenpiteet koskevat nuorten mielenterveyden ja hyvinvoinnin parantamista. Valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan VANUPOn toimeenpanoa varten kootaan ohjausryhmä nuorten hyvinvointityön kannalta keskeisten ministeriöiden kansliapäälliköistä sekä toimenpidekokonaisuuksien mukaiset yhteistyöryhmät.

Valiokunta pitää myönteisenä edistysaskeleena sitä, että kokonaisvastuu nuorten hyvinvointityön johtamisesta on osoitettu yhdelle ministeriölle. VANUPOssa esitetyt tavoitteet ja toimenpiteet nuorten syrjäytymisen ehkäisyn ja hyvinvoinnin sekä moniammatillisen yhteistyön parantamiseksi ovat valiokunnan mielestä kannatettavia. Valiokunta kuitenkin korostaa asiantuntijoiden tavoin sitä, ettei ohjelma lähesty nuorten syrjäytymisen ehkäisyä riittävän kokonaisvaltaisesti, minkä vuoksi sillä ei voida kaikilta osin toimeenpanna hallitusohjelman kirjausta laaja-alaisen toimenpideohjelman laatimisesta.

Valiokunta katsoo, ettei VANUPO vuosille 2024—2027 ole eduskunnan lausumassa (EK 56/2022 vp) edellytetty selvitys. Vastuu nuorten syrjäytymisen ehkäisyn palveluiden järjestämisestä on niin ikään edelleen eri ministeriöillä ja toimijoilla, eikä opetus- ja kulttuuriministeriön kokonaisvastuu nuorten hyvinvointityön johtamisesta ja sen toimeenpanosta sisällä kokonaisvastuuta nuorten syrjäytymisen ehkäisyn palveluista. Vaikka tiedonkulkua eri toimijoiden välillä on lainsäädännöllisesti parannettu, vastuuta tiedonkulusta ei ole tällä hetkellä asetettu yhdelle toimijalle. Valiokunnan kuulemat asiantuntijat nostavat esiin tiedonkulun parantamisen osalta jatkokehittämisen tarpeita, kuten sosiaali- ja terveydenhuollon yhteiset asiakirjat ja asiakassuunnitelmat sekä yhteisen tilannekuvan. Edellä olevan perusteella valiokunta toteaa, että nuorten syrjäytymisen ehkäisyn palveluiden kokonaisvastuuta ja tiedonkulkua koskeva eduskunnan lausuma (EK 56/2022 vp) jää voimaan.

Valiokunnan mietintö TrVM 9/2024 vp

Yksityinen pysäköinnin valvonta

Lakivaliokunta käsittelee tarkastusvaliokunnalle antamassaan lausunnossa (LaVL 15/2024 vp) yksityistä pysäköinninvalvontaa. Yksityisestä pysäköinninvalvonnasta ei ole tällä hetkellä erityislainsäädäntöä, vaan oikeustila perustuu pitkälti oikeuskäytännössä omaksuttuun linjaukseen. Korkein oikeus on katsonut pysäköinnin riittävän opastauluin varustetulle yksityiselle alueelle perustavan yksityisoikeudellisen sopimuksen, jonka perusteella opastetulla ilmoitettujen ehtojen vastaisesti pysäköinyt voidaan velvoittaa suorittamaan valvontamaksu (KKO 2010:23).

Hallitus on aiemmilla vaalikausilla antanut esityksiä yksityisen pysäköinninvalvonnan järjestämiseksi (HE 223/2010 vp ja HE 79/2012 vp). Kyseiset esitykset eivät kuitenkaan ole edenneet lainsäädännöksi. Yksityisen pysäköinninvalvonnan sääntelemisestä on tehty myös eduskuntaaloitteita. Kuluva vaalikauden aikana asiasta on tehty uusi lakialoite (LA 23/2023 vp), jossa ehdotetaan säädettäväksi laki yksityisestä pysäköinnin valvontamaksusta. Lakialoitteen on allekirjoittanut yli 100 edustajaa. Lakivaliokunta on kuullut asiassa oikeusministeriä sekä oikeusministeriötä, liikenne- ja viestintäministeriötä ja sisäministeriötä. Lisäksi valiokunta on saanut kirjalliset lausunnot yksityisen pysäköintialan edustajilta. Lakivaliokunnan saaman selvityksen mukaan yksityisen pysäköinninvalvonnan sääntely ei ole toteutettavissa lakialoitteen pohjalta, vaan sääntelyvaihtoehtojen arviointi ja toteuttaminen edellyttää huolellista lainvalmistelua vaikutusarviointineen valtioneuvoston tasolla.

Lakivaliokunta katsoo, että yksityisellä alueella tapahtuvan pysäköinnin ja pysäköinninvalvonnan oikeustilaan liittyy kokonaisvaltaisen tarkastelun tarpeita. Yksityisen pysäköinninvalvonnan erityissääntely selkeyttäisi oikeustilaa ja käytäntöä, mikä olisi myönteistä pysäköijien, kiinteistön omistajien ja pysäköinninvalvontaa harjoittavien yritysten kannalta.

Lakivaliokunta esittää lausunnossaan (LaVL 15/2024 vp), että tarkastusvaliokunta ehdottaa hallituksen vuosikertomuksen 2023 käsittelyn yhteydessä eduskunnan hyväksyttäväksi kannanoton, jossa edellytetään hallituksen kokonaisvaltaisesti selvittävän yksityisellä alueella tapahtuvan pysäköinnin ja pysäköinninvalvonnan oikeustilaa ja sääntelytarpeita sekä ryhtyvän selvityksen perusteella toimenpiteisiin tarvittavien lainsäädäntömuutosten valmistelemiseksi ja hallituksen esityksen antamiseksi eduskunnalle. Valiokunta yhtyy lakivaliokunnan esitykseen ja ehdottaa edellä olevan mukaisesti eduskunnan hyväksyttäväksi kannanottoa yksityisen pysäköinninvalvonnan oikeustilan selvittämisestä.

Toteutuneet tarkastusvaliokunnan kannanotot/lausumat

Tarkastusvaliokunta katsoo, että seuraavien kannanottojen/lausumien johdosta suoritettujen toimenpiteet ovat riittäviä tai että kannanotot ovat edelleen merkityksellisiä, mutta ovat menettäneet ajankohtaisuutensa.

Valiokunnan mietintö TrVM 9/2024 vp

Asuntopolitiikan kehittämiskohteet

EK 26/2018 vp — O 61/2016 vp — TrVM 3/2018 vp

Asuinalueiden kehittäminen

2. Eduskunta edellyttää, että kahdeksan vuoden kehittämisohjelman osana laaditaan asuinalueiden myönteisen kehityksen tueksi ja eriytymisen ennaltaehkäisemiseksi yli hallinnonalarajojen ulottuva asuinalueiden kehittämisohjelma, jolla turvataan pitkäjänteisesti palveluiden ja asumisen hyvä taso ja vahvistetaan asuinalueiden elinvoimaisuutta.

Perustelut poistolle: Eduskunnan edellyttämällä tavalla valtioneuvosto laati asuntopoliittisen kehittämisohjelman vuosiksi 2021—2028. Kehittämisohjelman mukaan usean ministeriön yhteisellä poikkihallinnollisella kolmevuotisella lähiöohjelmalla vahvistetaan lähiöiden kokonaisvaltaista kehittämistä ja ehkäistään segregatiota. Lähiöohjelmaa toteutettiin vuosina 2020—2022. Ohjelmassa oli mukana yhteensä 24 kaupunkien lähiöhankekokonaisuutta 13 kaupungissa sekä 18 tutkimushanketta, joita toteutettiin yhdessätoista yliopistossa ja tutkimuslaitoksessa tai -yksikössä.

Taantuvien alueiden ongelmien ratkaiseminen elinkeino-, alue- ja koulutuspolitiikalla

3. Eduskunta edellyttää, että kahdeksaksi vuodeksi laadittavan asuntopolitiikan kehittämisohjelman yhteydessä selvitetään, kuinka elinkeino-, alue- ja koulutuspolitiikalla voidaan ennaltaehkäistä taantuvien alueiden asumisen ongelmia.

Perustelut poistolle: Asuntopoliittisen kehittämisohjelman mukaan tarvitaan tutkimustietoa siitä, miten elinkeino-, työllisyys- ja koulutuspolitiikalla ja asumisen kehittämisellä alueiden vetovoimatekijänä voidaan ennaltaehkäistä väestöltään vähenevien alueiden asumisen ongelmia. Ympäristöministeriö ja Suomen ympäristökeskus julkaisivat alueidenkäytön kehityskuvan 15.1.2024. Kehityskuva tarjoaa ajantasaista tietoa alue- ja yhdyskuntarakenteen kehityksestä suunnittelun ja päätöksenteon tueksi.

Asumistukijärjestelmän kehittämistarpeiden arviointi

4. Eduskunta edellyttää, että asumistukijärjestelmän kehittämistarpeet arvioidaan ensi vaalikaudella sosiaaliturvauudistuksen yhteydessä.

Perustelut poistolle: Perustelut on esitetty aiemmin tässä mietinnössä.

Julkisesti tuettu asuntotuotanto

5. Eduskunta edellyttää, että kohtuuhintaista valtion tukemaa vuokra-asuntotuotantoa lisätään pääkaupunkiseudulla ja niillä kasvavilla seuduilla, joilla vuokra-asunnoista on kysyntää pitkällä tähtäyksellä. Julkisesti tuetussa asuntorakentamisessa on perusteltua huomioida suhdannetekijät siten, että matalasuhdanteessa julkista rakentamista voidaan lisätä.

Valiokunnan mietintö TrVM 9/2024 vp

Perustelut poistolle: Perustelut on esitetty aiemmin tässä mietinnössä.

Valtion asuntorahaston aseman itsenäisyys

7. Eduskunta edellyttää, että hallituksen tulee säilyttää Valtion asuntorahaston asema itsenäisenä ja riippumattomana ja lisäksi rahaston varallisuuden käyttö tulee suunnata asumiseen.

Perustelut poistolle: Perustelut on esitetty aiemmin tässä mietinnössä.

Sosiaalisen asumisen osuuskuntamalli

9. Eduskunta edellyttää, että lainmuutoksilla edistetään ns. sosiaalisen asumisen osuuskuntamallin käyttöönottoa.

Perustelut poistolle: Oikeusministeriö on arvioinut osuuskuntamallin käyttöönottoa asunto-osakeyhtiölain muuttamista koskevan hallituksen esityksen (HE 250/2022 vp) valmistelun yhteydessä. Tarkastelun johtopäätöksenä oli, että lainsäädäntömuutoksia ei ehdoteta osana asunto-osakeyhtiölakia eikä lausuntopalautteen perusteella myöskään ole merkittävää tarvetta osuustoiminnallista asumisyhteisöä koskevaan yhtiöoikeudelliseen erityissääntelyyn.

Kotouttamisen toimivuus

EK 35/2018 vp — O 10/2017 vp — TrVM 6/2018 vp

Kotouttamisprosessin nopeuttaminen

3. Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii kotouttamisen merkittävästä nopeuttamisesta siten, että kotoutumisjakso määritellään pääsääntöisesti yhden vuoden pituiseksi. Toimintoja tulee tehostaa nykytilanteeseen verrattuna kaikissa vaiheissa siitä lähtien, kun maahanmuuttaja saapuu Suomeen.

Perustelut poistolle: Kotoutumisen edistämisestä annettu laki (681/2023) tulee voimaan 1.1.2025, ja kumoaa voimassa olevan saman nimisen lain (1386/2010). Uuden lain mukaan kotoutumissuunnitelman kesto määräytyy yksilöllisesti (23 §). Kestoon vaikuttavat uuden lain mukaan kotoutumissuunnitelmassa tai monialaisessa kotoutumissuunnitelmassa sovitut tavoitteet, kertynyt työ- ja koulutustausta ja muu osaaminen sekä suunnitellut ja tarjotut palvelut. Ensimmäinen kotoutumissuunnitelma tai monialainen kotoutumissuunnitelma voidaan laatia enintään yhden vuoden ajaksi. Yhden vuoden tavoiteaika on realistinen henkilöillä, joilla on hyvät opiskelu- ja työllistymisvalmiudet. Kotoutumissuunnitelmien tai monialaisten kotoutumissuunnitelmien yhteenlaskettu enimmäiskesto on kaksi vuotta ensimmäisen kotoutumissuunnitelman laatimisesta. Tätä enimmäiskesto voidaan pidentää enintään kahdella vuodella laissa mainituilla perusteilla. Myös 1.1.2025 voimaan tuleva työvoimapalveluiden järjestämisestä annettu laki (380/2023) tulee mahdollisesti nopeuttamaan ja tehostamaan työnhakijana olevien kotoutuja-asiakkaiden prosesseja sitä kautta, että vastuu työvoimapalveluiden järjestämisestä siirretään kunnille, joille siirtyy myös nykyistä suurempi rahoitusvastuu työttömien työnhakijoiden työttömyysetuusmenoista.

Valiokunnan mietintö TrVM 9/2024 vp

Työntekijän oleskelulupahakemusten käsittelyn nopeuttaminen

6. Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii siitä, että työntekijän oleskelulupahakemusten käsittelyaikaa nopeutetaan. Hakemusten käsittely saa kestää enintään kaksi kuukautta.

Perustelut poistolle: Perustelut on esitetty aiemmin tässä mietinnössä.

Hallituksen vuosikertomus 2017

Työvoiman kohtaanto-ongelman poistaminen

EK 47/2018 vp — K 11/2018 vp, K 17/2018 vp — TrVM 11/2018 vp

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin talouskasvua heikentävän työvoiman kohtaanto-ongelman poistamiseksi.

Perustelut poistolle: Työ- ja elinkeinoministeriön vastauksessa kuvataan pääministeri Orpon hallituksen työllisyystavoitteita sekä niiden saavuttamiseksi suunniteltuja toimia. Vastauksessa kuvataan myös sitä, miltä osin toimenpiteet korjaavat työvoiman kohtaanto-ongelmaa. Aikaisempina vuosina ministeriön vastauksissa on vastaavasti kuvattu pääministeri Marinin hallituksen työllisyystavoitteita sekä kerrottu Marinin hallituksen työllisyystoimista ja siitä, kuinka toimet vaikuttavat työvoiman kohtaanto-ongelman pienentämiseen. Kannanotto on erittäin laaja ja edellyttää toimia useilla eri politikkalohkoilla. Näitä ovat työllisyys-, koulutus- sekä alue- ja elinkeinopolitiikka. Toimenpiteet kohtaanto-ongelman pienentämiseksi ovat tärkeitä sekä nykyisellä vaalikaudella että tulevilla vaalikausilla.

Hallituksen vuosikertomus 2018

Homeloukuun jääneiden tukeminen

EK 25/2019 vp — K 3/2019 vp, K 13/2019 vp — TrVM 5/2019 vp

3. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää, minkälaista apua ja tukea homeloukuun jääneet tarvitsevat.

Perustelut poistolle: Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarjassa valmistui vuonna 2021 selvitys "Sisäilmaongelmia kohdanneiden ihmisten auttaminen ja tukeminen" (2021:48). Hankkeessa selvitettiin sisäilmaan liittyviä terveydellisiä, taloudellisia ja oikeudellisia ongelmia Suomessa sekä toimenpiteitä, joilla sisäilmaongelmia kohdanneita voidaan parhaiten auttaa ja tukea. Selvityshanketta koordinoi Hengitysliitto ja se toteutettiin yhdessä Terveystieteiden tutkimuskeskuksen, Asumisterveysliitto AsTe ry:n sekä Asianajotoimisto Alfa Oy:n kanssa. Selvityksessä tuodaan esiin ehdotuksia soveltuvimmista tukimuodoista yksityisten omistamien asuinrakennusten sisäilmakorjauksiin sekä homeloukuun jääneille ja sisäilmasta oireileville. Selvitys on kattava.

Valiokunnan mietintö TrVM 9/2024 vp

Valtiontalouden tarkastusviraston taloudenhoito

EK 22/2021 vp — O 4/2021 vp — TrVM 2/2021 vp

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin valtionhallinnon matkustamiseen liittyvän ohjeistuksen selkeyttämiseksi ja yhdenmukaistamiseksi. Ohjauksen ja neuvonnan riittävyydestä sekä ohjeistuksen noudattamisen valvonnasta tulee myös huolehtia. Yksittäisenä kysymyksenä tulee selvittää, miten virkamatkoista kertyvien kanta-asiakkuusettujen käyttöä pitäisi ohjeistaa niin, että käytännöt olisivat yhdenmukaisia, selkeitä ja noudatettavissa. Hallituksen tulee lisäksi tehdä kokonaisarviointi siitä, tuoko virkamiehelle annettu suositus tehdä henkilökohtainen kanta-asiakkuussopimus lentoyhtiön kanssa valtion virkamatkustukseen riittäviä taloudellisia tai muita olennaisia hyötyjä, jotta sen säilyttäminen tiedossa olevista ongelmista huolimatta olisi jatkossakin perusteltua.

Perustelut poistolle: Perustelut on esitetty aiemmin tässä mietinnössä.

Säilytettävät tarkastusvaliokunnan kannanotot/lausumat

Seuraavat kannanotot/lausumat jäävät voimaan.

Kotouttamisen toimivuus

EK 35/2018 vp — O 10/2017 vp — TrVM 6/2018 vp

Maahanmuuttajien työllistymistä tukevat palvelut

5. Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii siitä, että maahanmuuttajien työllistymistä tukevien palvelujärjestelmien ja -rakenteiden toimivuutta parannetaan vastaamaan myös työllistävien yritysten tarpeita.

Kotoutumiskoulutuksen kieliopinnot

7. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimiin kotoutumiskoulutuksen kieliopintojen uudelleen järjestämiseksi, jotta opetuksen laatu turvataan ja oppimistulokset paranevat vastaamaan niille asetettuja oppimistavoitteita sekä työelämän kielitaitovaatimuksia.

Maahanmuuttajataustaisten naisten työllistymisen edistäminen

10. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy viivytyksettä toimiin maahanmuuttajataustaisten naisten työllistämisen edistämiseksi. Maahanmuuttajataustaiset naiset tulee asettaa kotouttamispalveluiden erityiseksi kohderyhmäksi.

Valiokunnan mietintö TrVM 9/2024 vp

Järjestöjen ja vapaan sivistystyön osuuden kasvattaminen kotouttamisessa

11. Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii kolmannen sektorin eli järjestöjen ja vapaan sivistystyön osuuden kasvattamisesta kotouttamisessa sekä ryhtyy toimiin viranomaisten ja kolmannen sektorin välisen työnjaon määrittämiseksi uudelleen.

Hallituksen vuosikertomus 2018

EK 25/2019 vp — K 3/2019 vp, K 13/2019 vp — TrVM 5/2019 vp

Rakentamisen ja rakennusten käytön vastuut

2. Eduskunta edellyttää, että rakentamisen ja rakennusten käytön laatua selkeästi parannetaan sekä valvontaa ja vastuuta selkeytetään.

Terveet tilat 2028

4. Eduskunta edellyttää, että hallitus raportoi hallituksen vuosikertomuksen yhteydessä Terveet tilat 2028 -hankkeen konkreettisista tuloksista ja arvioi hankkeen vaikuttavuutta.

UM:n tietoturvajärjestelyt

5. Eduskunta edellyttää, että hallitus jatkaa toimenpiteitä ulkoasiainhallinnon tietoturvajärjestelyjen parantamiseksi ja raportoi niistä hallituksen vuosikertomuksessa.

Valtiontalouden tarkastusviraston taloudenhoito

EK 22/2021 vp — O 4/2021 vp — TrVM 2/2021 vp

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin ja selvittää, kuinka niin sanotun yksi yli yhden -periaatteen toteutumista voidaan edistää koko valtionhallinnossa. Eduskunta pitää tärkeänä selvittää menettelytapaa, jolla sisäisen tarkastuksen ja myös Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskuksen havaitsemista, valtion viraston tai laitoksen ylintä johtoa koskevista epäkohdista, voitaisiin ilmoittaa kyseisen viraston tai laitoksen operatiivisesta johdosta riippumattomalle taholle. Myös ulkoisen tarkastajan tiedonsaannista tulee tässä yhteydessä huolehtia.

Säädösehdotusten vaikutusarviointien toteutuminen

O 48/2019 vp — EK14/2022 vp — TrVM 1/2022 vp

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää, onko lainvalmistelun resursointi oikealla tasolla suhteessa valtioneuvoston muihin tehtäviin, ja ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin tilanteen korjaamiseksi.

Valiokunnan mietintö TrVM 9/2024 vp

3. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää, tulisiko vaikutusarviointiosaamista lisätä ministeriöiden tasolla vai tulisiko perustaa valtioneuvostotasoinen osaamiskeskittymä tai vaikutusarviointiyksikkö.

4. Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii siitä, että säädösehdotusten ennakkolliset vaikutusarvioinnit ja jälkiarvioinnit ovat yhdenmukaisella tavalla dokumentoituna ja saatavilla.

Nuorten syrjäytymisen ehkäisyn palvelujärjestelmän toimivuus ja palveluiden vaikuttavuus

O 41/2020 vp — EK 56/2022 vp — TrVM 9/2022 vp

1. Eduskunta edellyttää, että nuorten syrjäytymisen ehkäisyn palvelujärjestelmän toimivuudesta kokonaisuutena huolehditaan, kun sosiaali- ja terveystieteiden palveluiden järjestäminen siirtyy hyvinvointialueiden vastuulle. Palveluiden on toimittava yhteen riippumatta siitä, mikä taho on järjestäjänä.

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää, kuinka tieto- ja tilastopohjaa nuorten syrjäytymisen ehkäisyn palveluista voitaisiin parantaa. Vertailukelpoista tietoa tulee olla saatavilla palveluiden vaikuttavuuden arvioinnin tueksi sekä palvelujärjestelmän kehittämiseksi.

3. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää, millä edellytyksillä kokonaisvastuu nuorten syrjäytymisen ehkäisyn palveluista ja tiedonkulusta toimijoiden välillä voitaisiin asettaa yhdelle taholle. Tulee myös selvittää, mikä tämä taho voisi olla.

Valtiontalouden tarkastusviraston erilliskertomus eduskunnalle: Finanssipolitiikan valvonnan ja tarkastuksen vaalikausiraportti 2019—2022

K 25/2022 vp — EK 75/2022 vp — TrVM 12/2022 vp

Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää riippumattoman ulkoisen talous- ja finanssipolitiikan valvonta- ja arviointitehtävän tarkoituksenmukaista järjestämistä sekä resurssien yhdistämisen tarpeellisuutta ja ryhtyy asiassa tarvittaviin toimenpiteisiin.

Aktiivisen työvoimapolitiikan palveluiden kustannusvaikuttavuus

O 15/2021 vp — EK 81/2022 vp — TrVM 13/2022 vp

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii aktiivisen työvoimapolitiikan palveluiden kustannustietojen saatavuudesta ja valtakunnallisesta vertailukelpoisuudesta, kun julkisten työllisyyspalveluiden järjestäminen siirtyy kuntien vastuulle vuoden 2025 alusta. Kustannustietoja tulee olla saatavilla kattavasti arviointikäyttöön kustannusvaikuttavien työvoimapalveluiden kehittämiseksi riippumatta palveluiden järjestäjästä.

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii yhteistyön ja tiedonkulun varmistamisesta kuntien ja hyvinvointialueiden välillä julkisten työvoimapalveluiden siirtyessä kuntien vastuulle vuoden

Valiokunnan mietintö TrVM 9/2024 vp

2025 alusta. Heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden palveluiden ja palvelupolkujen tulee olla toimivia, ja niistä tulee huolehtia myös muutosten yhteydessä.

3. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää, miten olemassa olevia työ- ja toimintakykyä mittaavia mittareita olisi mahdollista ottaa käyttöön aktiivisen työvoimapolitiikan palveluiden pehmeiden vaikutusten mittaamiseksi. Tietoa palveluiden vaikuttavuuden arvioimiseksi ja kehittämiseksi tulee olla käytettävissä myös niissä palveluissa, joista työllistyminen avoimille työmarkkinoille ei ole ensisijainen tavoite.

4. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää, ovatko heikoimmassa työmarkkina-asemassa oleville suunnatut palvelut kaikilta osin tarkoituksenmukaista järjestää osana työvoimapolitiikan palveluita vai tulisiko niiden olla osa sosiaali- ja terveyspalveluita.

5. Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii siitä, että riippumatonta tutkimusta järjestöjen roolista työllisyyttä edistävien palveluiden tarjoajina sekä näiden palveluiden vaikuttavuudesta on saatavilla.

Hallituksen vuosikertomus 2022

K 2/2023 vp — K 16/2023 vp — EK 1/2024 vp — TrVM 5/2023 vp

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää vuoden 2024 loppuun mennessä mahdollisuutta laajentaa tilaajavastuulain rakennusalaan koskevat velvoitteet muille toimialoille ottaen huomioon laajentamisen hyödyt suhteessa hallinnollisen taakan kasvuun.

3. Eduskunta edellyttää, että hallitus jatkaa viranomaisten välisen oma-aloitteisen tietojenvaihdon kehittämistä harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnassa.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Tarkastusvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy kannanoton kertomusten K 2/2024 vp ja K 18/2024 vp johdosta.

Valiokunnan kannanottoehdotus

1. *Eduskunta edellyttää, että hallitus ottaa asianmukaisesti huomioon sekä tähän mietintöön että sen liitteinä oleviin erikoisvaliokuntien lausuntoihin sisältyvät eduskunnan aiempia lausumia ja muita seikkoja koskevat kannanotot.*
2. *Eduskunta edellyttää, että hallitus jatkaa toimenpiteitä valtionhallinnon matkustamiseen liittyvän ohjeistuksen selkeyttämiseksi ja yhdenmukaistamiseksi. Ohjauksen ja neuvonnan riittävytydestä sekä ohjeistuksen noudattamisen valvonnasta tulee myös huolehtia.*

Valiokunnan mietintö TrVM 9/2024 vp

3. *Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää, kuinka työntekijän oleskelulupien käsittelyprosessia tulisi kehittää ulkoasiainhallinnossa, jotta ajan saanti tunnistautumiseen nopeutuisi ja siihen menevä aika olisi ennakoitavissa.*
4. *Eduskunta edellyttää, että hallitus kokonaisvaltaisesti selvittää yksityisellä alueella tapahtuvan pysäköinnin ja pysäköinninvalvonnan oikeustilaa ja sääntelytarpeita sekä ryhtyy selvityksen perusteella toimenpiteisiin tarvittavien lainsäädäntömuutosten valmistelemiseksi ja hallituksen esityksen antamiseksi eduskunnalle.*

Helsingissä 14.11.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Johanna Ojala-Niemelä sd
jäsen Hanna Holopainen vihr
jäsen Tomi Immonen ps
jäsen Arja Juvonen ps
jäsen Teemu Kinnari kok
jäsen Aki Lindén sd
jäsen Ville Merinen sd
varajäsen Ville Väyrynen kok

Valiokunnan sihteerinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Heidi Silvennoinen
valiokuntaneuvos Tanja Kirjavainen
tarkastusneuvos Minna Tiili